

KÖYHYIDEN SYYT KERTOMUKSISSA

Narratiivinen tutkimus nuorten aikuisten koetusta köyhyydestä

VIRPI NUUTINEN

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Tammikuu 2015

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

NUUTINEN, VIRPI: Köyhyyden syyt kertomuksissa: Narratiivinen tutkimus nuorten aikuisten koetusta köyhyydestä

Pro gradu -tutkielma, 61 s., 1 liitesivu

Sosiaalityö

Ohjaajat: Irene Roivainen, Tarja Vierula

Tammikuu 2015

Köyhyystutkimuksessa köyhyyden käsite, ja sitä kautta myös köyhyyden syyt, ovat perinteisesti määritelty tutkijoiden tai asiantuntijoiden toimesta, ei köyhien itsensä. Lisäksi suomalainen köyhyystutkimus on suurelta osin keskittynyt köyhyyden mittaamiseen kvantitatiivisia menetelmiä käyttäen ja täten kvalitatiivisia aineistoja on käytetty harvemmin köyhyystutkimuksessa. Tässä tutkielmassa tarkastellaan köyhyyden syitä köyhyyttä kokeneiden 18–30 -vuotiaiden nuorten aikuisten omasta näkökulmasta. Tutkielmassani kiinnostukseni kohdistuukin kysymykseen siitä, mitkä tekijät köyhyyttä itse kokeneiden mielestä ovat vaikuttaneet heidän köyhyyteensä ja miten he jäsensivät näitä tekijöitä kertomuksissaan.

Tutkimusaineistona on käytetty 18–30 -vuotiaiden kirjoittajien köyhyyskokemuksia, jotka on kerätty osana vuonna 2006 järjestettyä kirjoituskilpailua Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Kirjoituksia on yhteensä 17 ja ne edustavat hyvin niitä vaihtuvia elämäntilanteita, joita nuoret aikuiset kokevat elämänvaiheessa, johon liittyy itsenäistymistä ja oman elämäntyylin etsimistä. Kirjoittajissa on edustettuina opiskelijat, työssäkäyvät, työttömät, perheelliset ja yksinasuvat.

Tämä kvalitatiivinen tutkimus on tehty narratiivisella tutkimusotteella ja menetelmänä on käytetty temaattista luentaa. Aineistosta on nostettu esille sellaisia teemoja ja kertomusten juonirakenteita, jotka toistuvat nuorten aikuisten köyhyyskertomuksissa. Analyysissa on tarkasteltu kirjoittajien tapoja määritellä sekä köyhyyttä että niin sanottua normaalia elämää. Lisäksi huomio on kiinnitetty nuorten aikuisten tapaan kertoa tähän elämänvaiheeseen liittyvistä erityispiirteistä suhteessa köyhyyteen. Aineistosta oli löydettävissä lisäksi turvaverkkojen pettämisen teema sekä kirjoittajien tapa kertoa köyhyydestä yrittämisen ja epäonnistumisen kautta.

Tutkimuksen tulosten perusteella nuoret aikuiset määrittävät köyhyytensä suhteessa tunteisiin, elämäntyyliin ja elintasoon. Opiskelijan köyhyyttä määrittä ajatus köyhyyden väliaikaisuudesta ja unelma paremmasta tulevaisuudesta. Lisäksi kertomus köyhyydestä rakentui suhteessa turvaverkkoihin ja niiden puuttuminen tai pettäminen selitettiin merkittäväksi köyhyyteen vaikuttaneeksi tekijäksi. Turvaverkot tarkoittivat nuorten aikuisten elämässä erityisesti vanhemmilta saatua taloudellista tukea, apua käytännön asioissa sekä henkistä tukea. Nuoret aikuiset rakensivat köyhyyskertomuksensa tapahtumien ketjuna, jossa he pohtivat omien valintojen tai elämässä tapahtuneiden asioiden merkitystä omaan köyhyyteensä. Näissä tapahtumaketjuissa oli havaittavissa yrittämisen ja epäonnistumisen kautta rakennettu kertomuskulku.

Asiasanat: köyhyys, köyhyyskokemukset, nuori aikuisuus, narratiivisuus

University of Tampere

School of Social Sciences and Humanities

VIRPI NUUTINEN: Causes of Poverty in Stories: Narrative Study on Young Adults' Experiences of Poverty

Master's thesis, 61 pages, 1 appendix page

Social Work

Supervisors: Irene Roivainen, Tarja Vierula

January 2015

In poverty research the concept of poverty, and therefore also the causes of poverty, are traditionally defined by researchers or experts rather than by the poor themselves. In addition, the Finnish poverty research has focused on measuring poverty by quantitative methods whereas qualitative data has been used more frequently. This master's thesis examines the causes of poverty from the perspective of young adults who have experienced poverty and are between ages 18 and 30. My interest is directed to the question how do young adults view the factors that have contributed to their poverty and how do they structure these elements in their stories on poverty.

The research data is collected in 2006 as a part of a writing competition called Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Data consists of 17 writings on poverty and they represent well the changing life situations that young adults may experience in a life stage which includes becoming independent and finding your own way of life. The writers of the stories represent students, workers, unemployed and also people in one-person household as well as people with families.

This qualitative research has been analysed by using narrative approach and the method of thematic reading. I have raised such themes and plot structures from the data that are repeated in writings on poverty. In the analysis I examine the writers' ways to define poverty as well as so-called normal life. In addition, I have paid attention to the specific characteristics in young adults' ways of telling their life story in relation to poverty. Reflecting poverty to individual's safety nets was also a general way to structure ones poverty story. Repeating plot structure in the data was telling story on poverty in relation to trying and failing.

According to the results of this research, young adults define poverty in relation to emotions, lifestyle and standard of living. Students identified poverty as a temporary stage in their lives and they built their stories in relation to a dream of a better future. The story on poverty was structured in relation to young adults' networks and the absence of failure of safety nets was seen as a significant factor of poverty. Safety nets meant financial support as well as help with practical matters and emotional support, especially received from the writers' parents. Young adults also built a chain of events in their stories in which they reflected their own life choices or events resulting to their poverty. These chains of events were built through a plot structure of trying and failing.

Key words: poverty, poverty experiences, young adults, narrativeness

Sisältö

JOHDANTO	1
1 KÖYHYEDEN ERILAISET MÄÄRITELMÄT	4
1.1 Absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys	6
1.2 Subjektiivinen köyhyys.....	7
2 KÖYHYYS 2010-LUVUN SUOMESSA	9
3 KÖYHYYTEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	13
3.1 Köyhyden yksilölliset, fatalistiset ja rakenteelliset syyt	14
4 NUORI AIKUISUUS.....	19
5 NARRATIIVINEN LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
5.1 Tutkimuskysymys.....	22
5.2 Narratiivinen lähestymistapa.....	23
5.4 Aineiston esittely	29
5.5 Analyysin eteneminen.....	31
5.6 Tutkimusetiikka	33
6 KÖYHYEDEN SYYT NUORTEN AIKUISTEN KERTOMUKSISSA	34
6.1 Köyhyden ja normaaliuden määrittelyä	35
6.2 Kertomus nuoren aikuisen köyhydestä	40
6.2.1 Opiskelijan valittu köyhyys.....	41
6.2.2 Kertomus turvaverkkojen pettämisestä.....	44
6.3 Kertomus yrittämisestä ja epäonnistumisesta	48
7 YHTEENVETO.....	53
LÄHTEET:.....	57
LIITE 1.....	62

JOHDANTO

Köyhyystutkimuksen sanotaan olevan sosiaalipolitiikan ydin ja sen perusteella, miten hyvin yhteiskunta pitää huolta heikoimmistaan, voidaan arvioida myös yhteiskunnan onnistuneisuutta harjoittamassaan sosiaalipolitiikassa. Koska sosiaalipolitiikan yksi tärkeimpinä pidetyistä perustehtävistä on oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja kaikkien kansalaisten hyvinvoinnin lisääminen (esim. Helne 2003, 59–60), pelkkä perustarpeiden tyydyttäminen ei vielä ole onnistunutta sosiaalipolitiikkaa. Köyhyyttä tutkittaessa pohditaankin hyvin perustavanlaatuisia kysymyksiä yhteiskunnan tilasta ja oikeudenmukaisuuden toteutumisesta. Yeung, Saari & Lagerspetz (2007, 9) toteavat 1990-luvulta alkaneiden leikkauksien ja julkisten menojen karsintaan tähtäävän politiikan seurauksena oikeudenmukaisuuden ja sen tutkimisen on nousseen sosiaalipolitiikassa yhä keskeisempään asemaan. Sosiaalityön käytännön työssä työntekijä sen sijaan kohtaa usein köyhyyttä, syrjäytymistä ja huono-osaisuutta jatkuvasti. Köyhyys saattaa olla vain yksi asiakkaan ongelmista tai myös se syy, minkä vuoksi asiakas hakeutuu sosiaalityöntekijän vastaanotolle.

Köyhyystutkimukseen liittyy vahvana ajatus siitä, että köyhyyttä tulisi pystyä ainakin lieventämään, jos ongelmaa ei kokonaan pystytä poistamaan. Jotta ongelman ratkomiseksi voitaisiin tehdä konkreettisia toimenpiteitä, tulee ensin ymmärtää mitä köyhyys on, miksi sitä esiintyy ja mitkä ovat ilmiön taustalla vaikuttavat tekijät. Köyhyydelle onkin esitetty erilaisia syitä yhtä kauan kuin ilmiö on ollut olemassa, ja eri aikakausien välillä on eroja sen suhteen mitkä syyt ovat saaneet enemmistön kannatuksen (Niemelä 2008, 24–25). Köyhyyden syyt jaotellaankin useimmiten niihin, jotka liittyvät yhteiskunnan rakenteisiin ja niihin, jotka johtuvat yksilöstä itsestään. Samalla köyhät on aina jaettu tavalla tai toisella kahteen luokkaan: kunniallisiin ja kunniaattomiin köyhiin (esim. Townsend 1993, 96–97). Riippumatta siitä, kumpaan ryhmään kuuluu, köyhyyteen on aina liittynyt myös vahva negatiivinen leima ja häpeä omasta köyhyydestä. Köyhyystutkimukseen liittyy usein pohdinta yksilön ja yhteiskunnan välisistä suhteista ja siitä missä määrin yhteiskunnan tehtävä on toisaalta turvata yksilöille mahdollisuuksia turvata omaa hyvinvointiaan ja toisaalta pitää yllä kaikille edes jonkintasoista elintasoja. Koska köyhyyden ilmiö on aina jollain tavalla sidoksissa arvoihin, moraaliin ja poliittiseen kantaan, on mielenkiintoista tutkia sitä, miten köyhyyttä itse kokeneet ihmiset jäsentävät omaan köyhyyteensä vaikuttaneita tekijöitä. Aikana, jolloin suurella osalla kansaa on mennyt paremmin kuin koskaan, köyhyyteen liittyy todennäköisesti enemmän häpeää kuin silloin jos köyhyys koskettaa useampia ihmisiä ja väestöryhmiä. Lisäksi ihmisten

kokemusmaailmat ovat erkaantuneet toisistaan niin, että suurella osalla kansaa ei ole mitään käsitystä siitä, millaista huono-osaisuutta maassamme esiintyy.

Nuorten aikuisten kokema köyhyys on ilmiö, jolla on tiettyjä ominaispiirteitä verrattuna esimerkiksi lapsuudessa tai vanhuudessa koettuun köyhyyteen. Nuoren aikuisen elämään liittyy monesti esimerkiksi itsenäistymistä, oman elämäntyylin etsimistä, perheen perustamista, työuran aloittamista ja opiskelua. Samalla toimeentulo on usein epävarmaa, sillä nuoret aikuiset tekevät usein paljon osa- ja määräaikaisia töitä ja ovat riippuvaisia yhteiskunnan tuista. Viime vuosien keskusteluissa nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmiin on liitetty esimerkiksi velkaantumista, turvautumista kulutusluottoihin ja syrjäytymistä sekä työelämästä että opiskeluista.

Tutkielmani tarkoitus on tarkastella köyhyiden syitä köyhyyttä kokeneiden 18–30 -vuotiaisen nuorten aikuisten omasta, subjektiiviseen kerrontaan perustuvasta, näkökulmasta. Köyhyystutkimuksessa köyhyiden käsite, ja sitä kautta myös köyhyiden syyt, ovat perinteisesti määritelty tutkijoiden tai asiantuntijoiden toimesta, ei köyhien itsensä. Lisäksi suomalainen köyhyystutkimus on suurelta osin keskittynyt köyhyiden mittaamiseen kvantitatiivisia menetelmiä käyttäen ja täten kvalitatiivisia aineistoja on käytetty harvemmin köyhyystutkimuksessa (Roivainen & Heinonen & Ylinen 2011, 10). Tutkielmassani kiinnostukseni kohdistuukin kysymykseen siitä, mitkä tekijät köyhyyttä itse kokeneiden mielestä ovat vaikuttaneet heidän köyhyyteensä ja miten he jäsentävät näitä tekijöitä kertomuksissaan. Sosiaalityön asiakkaiden elämässä toimeentulo-ongelmat, köyhyteen liittyvä inhimillinen kärsimys ja köyhyiden vaikutukset yksittäisten ihmisten arkielämään ovat hyvin merkittävässä roolissa sosiaalityön sektorista riippumatta, joten tutkimuksen aiheen käsittely voidaankin nähdä tärkeänä sosiaalityön tiedon lisääjänä. Köyhyiden syiden tutkimus on sosiaalityön kannalta merkittävää siksi, että se miten köyhyyttä selitetään, vaikuttaa hyvin paljon myös siihen miten arkisessa vuorovaikutuksessa suhtaudutaan toimeentulo-ongelmien kanssa kamppaileviin ihmisiin. Köyhyiden ymmärtäminen ilmiönä onkin olennainen osa sosiaalityöntekijän ammattitaitoa. Käytännön työn kannalta on hyödyllistä ymmärtää sekä köyhyiden merkitys yksittäiselle ihmiselle mutta myös ilmiön yhteiskunnallinen luonne. Tutkielmani tarkoitus onkin tehdä yksilöiden kokemukset paremmin näkyviksi ja täten pyrkiä monipuolistamaan kuvaa köyhydestä.

Tutkielman ensimmäisessä kappaleessa esittelen lyhyesti köyhyteen liittyvät yleisimmät käsitteet ja pohdin, minkälaisia ongelmia köyhyiden määrittelyyn ja mittaamiseen liittyy. Toisen kappaleen teemana on köyhyys 2010-luvun Suomessa. Tässä kappaleessa pohdin suomalaisen köyhyiden

erityispiirteitä ja sitä, mitä köyhyys tämän päivän Suomessa tarkoittaa ja mihin väestöryhmiin se kohdistuu. Tutkielman kolmannessa kappaleessa tarkoituksena on jäsentää tutkimuskirjallisuuden avulla köyhyyteen vaikuttavia syitä ja niitä riskitekijöitä, jotka lisäävät todennäköisyyttä köyhyyteen. Tarkastelen aiemmin kirjoitetun tutkimuskirjallisuuden perusteella sitä, miten köyhyyttä on selitetty eri aikakausina ja sitä minkälaiset jäsennykset ovat nykypäivälle ominaisia. Tutkielmani varsinaisessa tutkimusosiossa perehdyn köyhyyden ilmiöön köyhyyttä kokeneiden omien kokemuksen kautta. Yhteenveto -kappaleessa esittelen tutkimukseni päätulokset.

1 KÖYHYYDEN ERILAISET MÄÄRITELMÄT

Köyhyyden käsite on tietyllä tavalla hyvin selkeä, koska todennäköisesti kaikilla on jonkinlainen käsitys siitä, mitä köyhyys on. Arkiajattelussa köyhyys ymmärretään puutteena ja kurjuutena, joka liitetään taloudellisten resurssien vähyyteen. Mutta kun köyhyyden käsitettä tarkastellaan hieman syvällisemmin, törmätään moniin käsitteen määrittelyyn liittyviin ongelmiin. Miten määritellään köyhyysraja tai voidaanko sellaista rajaa edes määritellä niin, että se pätsisi aina ja kaikissa tilanteissa? Entä mikä merkitys on ihmisten erilaisilla tarpeilla tai ympäröivän yhteiskunnan yleisellä elintasolla? Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esille erilaisia näkökulmia köyhyyden ilmiöön, käsitteeseen ja mittaamiseen.

Armas Nieminen (1955, 49–51) määritteli sosiaalipolitiikan yhteiskuntaluokkien suhteeseen vaikuttavana toimintana, jonka perustehtäviin kuuluu pohtia eri yhteiskuntaluokkien keskinäistä asemaa ja järjestystä. Tämä määrittely on edelleen ajankohtainen ja sosiaalipolitiikan peruskysymyksiin liittykin kysymys siitä, millainen on oikeudenmukainen yhteiskunta ja miten oikeudenmukaisuutta voitaisiin yhteiskunnassa parhaiten edistää. Saari (2005, 7) pitää köyhyyden ja siihen liittyvän syrjäytymisen vähentämistä ja poistamista sosiaalipolitiikan tärkeimpänä yksittäisenä haasteena. Köyhyydestä käytävään keskusteluun liittykin olennaisella tavalla pohdinnat siitä, minkälaiset erot ihmisten välillä ovat hyväksyttäviä ja missä määrin ja millä tavoin yhteiskunnan tulee pyrkiä vaikuttamaan ihmisten välisiin taloudellisiin ja sosiaalisiin eroihin. Köyhyystutkimuksessa pyritään löytämään tietoa ilmiön laajuudesta ja syvyydestä, mutta samalla tutkijoiden tulee myös hyväksyä se, että jokainen käytettävä mittari on jollain tavalla puutteellinen. Eri mittarit kertovat aina hieman eri tarinaa köyhyydestä ja ilmiö näyttäytyy mittarista riippuen aina jonkin verran erilaisena. Se, mitkä väestöryhmät esimerkiksi määrittyvät köyhiksi, on pitkälti riippuvainen käytetystä menetelmästä. Lisäksi tutkijan on hyväksyttävä, että ihmisten omat kokemukset voivat olla hyvinkin kaukana tilastojen esittämästä kuvasta. (Kangas & Ritakallio 1996, 11–12.)

Köyhyys on ilmiönä moniulotteinen ja sillä on monia eri tasoja. Yhteiskunnan muutokset ja yleisen elintason kasvu ovat muuttaneet ajan kuluessa käsitystä köyhyydestä ja siitä, mitä pidetään ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättöminä asioina. Vaikka köyhyys on suurimmalle osalle vastentahtoista ja pakon sanelemaa, voi se olla osalle myös tietoisesti valittu elämäntapa. Köyhyys on globaalisti ajateltuna pääasiassa kehitysmaiden ongelma, mutta myös rikkaissa teollisuusmaissa

esiintyy köyhyyttä ja ihmiset kokevat puutetta ja kurjuutta suhteessa omaan elinympäristöönsä (Kangas ja Ritakallio 1996, 12). Sen lisäksi, että maat jakautuvat rikkaisiin ja köyhiin, myös maan rajojen sisäpuolella eri alueiden välillä on suuriakin vaihteluja köyhyyden esiintymisen suhteen. Köyhyyttä ei voida määritellä yksiselitteisesti sen vuoksi, että se on aina suhteellista ja sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan, aikaan ja paikkaan.

Köyhyys on kokemuksena aina yksilöllinen ja köyhyyden kokeminen tarkoittaa yleensä eri asioita eri ihmisille. Köyhyyden subjektiivisuudesta kertoo erityisesti se, että kaikki virallisen köyhyysrajan alapuolella elävät eivät tunne itseään köyhiksi ja monet niistä, jotka eivät virallisen määritelmän mukaan ole köyhiä, tuntevat itsensä silti köyhiksi. Ihmisten erilaiset tarpeet, elämäntilanne, asuinpaikka, tottumukset, kiinnostuksen kohteet ja valittu elämäntyyli vaikuttavat monien muiden asioiden ohella siihen, millä rahamäärällä kukin kokee pystyvänsä kattamaan jokapäiväiseen elämäänsä kuuluvat menot. Siitä huolimatta että köyhyys tarkoittaa aina eri asioita eri ihmisille, yhteinen piirre kaikille on se, että köyhyys ja rahanpuute vaikuttavat yleensä useilla eri elämänalueilla. Köyhyys vaikuttaa arkipäiväisten kulutusvalintojen ohella myös sosiaalisiin suhteisiin, lisää riskiä sairastua tai masentua ja vähentää monella tavalla mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa. Saari (2005, 13) toteaa vauraiden yhteiskuntien suhteellisen köyhyyden merkityksen ihmisten itsekunnioitukselle ja sosiaaliselle toimintakyvylle olevan verrattavissa äärimmäisen köyhyyden fyysiselle toimintakyvylle asettamiin rajoituksiin kehitysmaissa.

Yleisimmin köyhyys jaetaan absoluuttiseen ja suhteelliseen köyhyyteen ja tämän luvun tarkoituksena on lyhyesti esitellä nämä erilaiset määritelmät. Tässä tutkielmassa mielenkiintoni kohdistuu kuitenkin ennen kaikkea köyhyyteen subjektiivisena ilmiönä ja kokemuksena, minkä vuoksi tarkastelen tässä luvussa myös subjektiivisen köyhyyden määritelmää. On siis huomattava, että subjektiivinen ja suhteellinen köyhyys ovat eri asioita, sillä suhteellista köyhyyttä mitattaessa keskitytään ihmisten omiin arvioihin tulojen riittävydestä, kun taas tässä tutkimuksessa tarkoitukseni ei ole ottaa kantaa tutkittavien tuloihin vaan tutkia yksilön omaan kokemukseen perustuvia arvioita köyhyydestä ja sen syistä. Tämän luvun tarkoituksena on selvittää mitä köyhyydellä voidaan tarkoittaa ja minkälaisia ongelmia köyhyyden määrittelyyn liittyy.

1.1 Absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys

Tavallisimmin tutkimuskirjallisuudessa köyhyys jaetaan absoluuttiseen ja suhteelliseen köyhyyteen. Absoluuttinen köyhyys on yksinkertaisesti ilmaistuna perustarpeiden puutetta. Tämä tarkoittaa sitä, että ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen liittyvät perustarpeet eivät tule tyydytetyiksi ja taloudellisten resurssien puutteella on vaikutusta lähes kaikkeen yksilön elämässä. Absoluuttisen köyhyden käsite yhdistetään yleensä kehitysmaihin ja suurkaupunkien slummeihin ja siihen liittyy perustarpeiden puutteen lisäksi myös sellaisia asioita kuin koulutuksen ja terveydenhuollon puute, syrjäytyneisyys yhteiskunnasta, turvattomuus, huonot ihmisoikeudet ja saastunut elinympäristö. (Kangas & Ritakallio 2005, 28–29.)

Vaikka absoluuttisen köyhyden käsite on melko selkeä, sen määrittelemiseen liittyy tiettyjä ongelmia. Sellaisen tulorajan asettaminen, jonka soveltaminen ei ole sidoksissa aikaan ja paikkaan, on lähestulkoon mahdotonta absoluuttisenkin köyhyden kohdalla. YK:n ja Maailmanpankin määrittelemä absoluuttisen köyhyden raja on yksi dollari päivää kohden. Raja on kuitenkin jokseenkin mielivaltainen, ja tarkoittaa erilaisissa olosuhteissa eläville täysin erilaisia oloja. Esimerkiksi suurkaupungissa asuville ihmisille yhden dollarin päiväbudjetti tarkoittaa aivan eri asiaa kuin niille, jotka asuvat maaseudulla ja joiden on mahdollista hyödyntää luonnosta saatavia hyödykkeitä. (Mt., 28–29.)

Suhteellinen köyhyys ei sen sijaan tarkoita samalla tavalla puutetta ja kurjuutta kuin absoluuttinen köyhyys. Suhteellinen köyhyys on köyhyyttä suhteessa muihin ja se tarkoittaa keskimääräistä selvästi heikompaa tulotaso ja huono-osaisuutta verrattuna muuhun väestöön ja ympäröivään yhteiskuntaan. Useimmiten suhteellisen köyhyden käsitettä käytetäänkin kun puhutaan hyvinvointivaltiossa tai teollistuneissa länsimaissa koetusta köyhyydestä, jolloin huomiota kiinnitetään tulotason lisäksi myös yleisemmin elinoloihin ja hyvinvointiin, kuten esimerkiksi väestön terveyteen ja työllisyyteen. Suhteellisen köyhyden käsite tuo esille sen, että myös länsimaissa koetaan puutetta ja kurjuutta, vaikka se ei välttämättä ole verrattavissa kehitysmaiden absoluuttiseen köyhyyteen. (Kangas & Ritakallio 2005, 28–29.)

Tilastokeskuksen tulonjakotilastossa suhteellisen köyhyden määritelmänä käytetään Eurostatin suosittamaa 60 prosentin rajaa kotitalouksien mediaanitulosta (ks. Tulonjakotilasto 2012) Kaikki ne

ihmiset, jotka ovat suhteellisesti mitattuna köyhiä, eivät välttämättä koe perustarpeiden puutetta, kaikki heistä eivät välttämättä edes tunne itseään köyhiksi. Myös toimeentulotuen saajien määrän voidaan ajatella kertovan jotain köyhien määrästä suomalaisessa yhteiskunnassa (ks. Toimeentulotuen vuositilasto 2012). Koska kaikki tukeen oikeutetut eivät kuitenkaan hae toimeentulotukea, ei tätä tilastoa voida kuitenkaan pitää luotettavana osoituksena köyhien määrästä.

Kun puhutaan köyhyydestä hyvinvointivaltiossa, on kyse ennen kaikkea eriarvoisuudesta, ihmisten välisistä hyvinvointieroista ja suhteellisesta köyhyydestä. Vaikka myös suomalaisen köyhyyteen liittyy perustarpeiden puutetta, pääasiassa kyse on kuitenkin siitä, että taloudellisten resurssien vähyden vuoksi yksilöllä ei ole mahdollisuuksia osallistua täysivaltaisesti yhteiskunnan toimintaan ja päätöksentekoon, eikä elää ympäröivässä yhteiskunnassa vallitsevalla tavalla (Townsend 1979, 31). Townsend (1993, 36) korostaa ennen kaikkea köyhyyden sosiaalista ulottuvuutta ja sitä, että köyhyyden kokemukseen vaikuttaa taloudellisten resurssien puutteen lisäksi yhteiskunnan sosiaaliset normit, tavat ja kulttuuri, joiden kautta määrittyy yksilön sosiaaliset tarpeet. Oma tilannetta usein verrataan esimerkiksi omaan lähipiiriin tai tiettyyn yhteisöön. Jos oma elämäntyyli poikkeavaa taloudellisten resurssien vähyden vuoksi selvästi yhteisön elämäntyylistä, köyhyyttä voi kokea, vaikka perustarpeet olisivatkin pääosin tyydytettyjä.

1.2 Subjektiiivinen köyhyys

Toisin kuin absoluuttista ja suhteellista köyhyyttä tarkasteltaessa, köyhyyden subjektiivisesta luonteesta puhuttaessa unohdetaan asiantuntijoiden asettamat köyhyysrajat ja päähuomio kohdistetaan väestön omiin mielipiteisiin ja kokemuksiin. Tavallisesti subjektiivista köyhyyttä mitataan kysymällä tutkittavilta heidän omaa arviotaan tulojen riittävydestä, mutta köyhyyden subjektiivisuudesta on kyse myös silloin kun tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu ennen kaikkea köyhyyttä kokeneiden omiin kokemuksiin tai mielipiteisiin.

Tutkittaessa subjektiivista köyhyyttä tulojen kautta, olennaista on se miten yksilö itse kokee oman tulotasonsa ja sen riittävyden suhteessa omiin tarpeisiinsa. Subjektiivista köyhyyttä voi kokea, vaikka tulot olisivatkin yli virallisten tai tutkijoiden asettamien köyhyysrajojen, koska mittaus perustuu omaan arvioon tulojen riittävydestä. Köyhyys koetaan aina suhteessa johonkin ja köyhyyden kokeminen riippuu suurelta osin siitä, mihin itseään vertaa. Subjektiivista köyhyyttä

mitataan esimerkiksi kysymällä kansalaisilta, millä rahamäärällä tutkittavat voisivat kuvitella tulevansa toimeen kuukaudessa tai kuinka hyvin he nykyisillä tuloillaan saavat rahansa riittämään. Kysymys voidaan muotoilla myös siten, että kysytään mitä mieltä tutkittavat ovat erilaisille kotitaloustyypeille ehdotetuista rahamääristä (Kallio 2004, 11–13.)

Subjektiiivisen köyhyyden mittaamisen eduksi voidaan lukea se, että se ottaa huomioon muita tuloihin perustuvia köyhyysmittareita paremmin sen, että kotitalouksilla on myös hyvin erilaiset menot, ja että ihmisillä on hyvin erilaisia tarpeita esimerkiksi elämäntilanteesta riippuen. Toisaalta subjektiivista köyhyysmittausta voidaan kritisoida siitä, että tutkittavat ymmärtävät todennäköisesti kysymyksen minimitoimeentulosta eri tavoilla, ja näin ollen mittauksen luotettavuus ja yleistettävyyttä kärsivät. Jotkut voivat ymmärtää minimitoimeentulon rahamääränä, jolla juuri ja juuri voisi kuvitella tulevansa toimeen, kun taas toiset ymmärtävät sen rahamääränä, jolla on mahdollista pitää yllä kohtuullista elintaso (Kallio 2004, 29). Subjektiiivisen köyhyysmittarin ei tästä syystä voitaisikaan ajatella toimivan pääasiallisena köyhyyden mittarina tai esimerkiksi päätöksenteon kriteerinä sosiaalietuuksia myönnettäessä. Subjektiiivisen köyhyyden tutkiminen kuitenkin auttaa esimerkiksi muiden köyhyysmittareiden luotettavuuden arvioinnissa kun rinnalle otetaan ihmisten omat näkemykset ja mielipiteet.

Erilaiset tavat mitata ja kuvata köyhyyttä kertovat erilaista tarinaa köyhyydestä. Köyhyysmittareiden avulla on mahdollista tuottaa tietoa ilmiön yleisyydestä ja tuoda ongelma näkyvämmäksi yhteiskunnassa. Pelkillä tuloihin perustuvilla köyhyysmittauksilla ei ole kuitenkaan mahdollista saada kokonaiskäsitystä siitä, kuinka moniulotteinen ongelma köyhyys on, miten se vaikuttaa yksilön elämään tai minkälaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia köyhyydellä on. Tämän vuoksi tarvitaan mittareihin ja tilastoihin perustuvan tutkimuksen rinnalle laadullista köyhyystutkimusta, jonka avulla on mahdollista täydentää ja monipuolistaa tilastojen luomaa kuvaa köyhyydestä.

2 KÖYHYYS 2010-LUVUN SUOMESSA

Hyvinvointivaltion perustehtävänä on huolehtia niiden ihmisten toimeentulosta, jotka eivät syystä tai toisesta pysty siitä itse huolehtimaan. Suomalainen sosiaaliturva koostuu sekä työsuhteeseen pohjautuvasta ansioturvasta että kansalaisuuteen pohjautuvasta perusturvasta. Lisäksi näitä täydentää viimesijainen toimeentuloturva, toimeentulotuki. (esim. Arajärvi 2003, 56–58.) Järjestelmän tulisi taata elämäntilanteesta riippumatta kaikille kohtuullinen elintaso, mutta todellisuus ei näytä 2010-luvun Suomessa kuitenkaan kohtaavan tätä tavoitetta. Jos monet joutuvat vielä viimesijaista toimeentulotukea haettuaan turvautumaan sitäkin täydentävään ruoka-apuun, voidaan hyvinvointivaltion toimivuus perustellusti kyseenalaistaa. Vaikka 1990-luvun laman jälkeen Suomessa koettiin ennätysellinen talouskasvu, ei se hyödyttänyt kaikkia tasaisesti. Sen sijaan tuloerot kasvoivat, kansa jakautui aikaisempaa jyrkemmin huono- ja hyväosaisiin, leipäjonot tulivat suomalaisen katukuvaan jäädäkseen ja puhe syrjäytymisestä lisääntyi. (Ésim. Piirainen & Saari 2002.) Huomattava on myös, että laman jälkeen työkään tulevista ikäluokista muutama prosentti on jäänyt työmarkkinoiden ulkopuolelle ja näin Suomeen on syntynyt merkittävän suuri joukko työelämästä syrjäytyneitä (Moisio 2010, 181). Hänninen ja Hänninen (2008, 115) tuovat pamfletissaan esille sen, miten 2000-luvulla poliittinen retoriikka on ollut köyhää syylistävää puhetta kannustinloukoista ja siitä että sosiaaliturvalla eläminen on liian houkuttelevaa työntekoon verrattuna. Köyhyyttä kokeneiden kansalaisten haastattelut pamfletissa sen sijaan piirtävät hyvin toisenlaista kuvaa köyhyydestä ja sen syistä. Pamfletissa ihmetelläänkin samalla sitä, miten köyhät ovat olleet Suomessa ihmeellisen hiljaa. Päätöksentekijöiden, keskiluokan ja köyhyyttä kokevan kansaosan välillä näyttääkin olevan suuri ristiriita sen suhteen mistä köyhyyden katsotaan johtuvan. Tämän luvun tarkoituksena on tuoda joitakin näkökulmia tähän asiaan.

Suomalaisille tärkeitä periaatteita ovat tasa-arvo ja demokratia, minkä vuoksi suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole perinteisesti haluttu korostaa korkean aseman ja varallisuuden periytymistä sukupolvelta toiselle. Sen vuoksi esimerkiksi eliiteistä puhuminen on ollut arka asia, sillä se ei sovi suomalaiseen vaatimattomuuteen. (Alasuutari 2009, 81.) Vaikka Suomea ei pidetäkään luokkayhteiskuntana, merkkejä elämäntapojen ja kulutuksen eriytymisestä ja jakautumisesta sosiaalisen aseman perusteella on havaittavissa yhä enemmän myös suomalaisessa yhteiskunnassa. 1980-luku oli vielä hyvinvointivaltion kasvun aikaa ja luokkaeroista puhuminen on sopinut huonosti kuvaan pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta ja sen ihanteesta turvata kaikille iästä, asuinpaikasta tai perhetaustasta huolimatta tasa-arvoiset mahdollisuudet hyvään elämään. Laman

jälkeisessä Suomessa keskustelu eriarvoisuudesta ja yhteiskunnallisista jaoista on kuitenkin ollut vilkasta samalla kun hyvinvointivaltiota on supistettu ja julkisia menoja pyritty karsimaan (Piirainen & Saari 2002). Sosiaaliset ja taloudelliset erot ihmisten välillä ovatkin lisääntyneet siten, että on yhä perustellumpaa väittää sosiaalisen aseman määrittävän sitä, millaiset mahdollisuudet yksilöllä on kouluttautua, rikastua tai muilla tavoin menestyä elämässään.

Tavallisesti pienituloisiksi määritellään ne henkilöt, joiden kotitalouksien käytettävissä olevat vuositulot alittavat 60 prosenttia koko väestön vastaavasta mediaanitulosta. Vuonna 2007 pienituloisiin kotitalouksiin kuului 13,5 prosenttia suomalaisista, eli noin 708 000 henkilöä. Määrä on 55 000 henkilöä enemmän kuin vuotta aikaisemmin ja lisäksi se on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 1995. (Tulonjakotilasto 2007.) Vuoden 2012 Tulonjakotilaston mukaan pienituloisuusaste oli 2012 11,9 prosenttia, mikä tarkoittaa noin 635 000 henkilöä (Tulonjakotilasto 2012). Huomattava on kuitenkin, että samalla kun keskimääräiset tulot ovat nousseet, myös pienituloisuuden raja on noussut. Vuonna 2012 pienituloisuuden raja on tarkoittanut 13 990 euron vuosituloja (Tulonjakotilasto 2012).

Pienituloiset muodostavat väestöryhmän, jolla on muita suurempi köyhyysriski. Eräänlaisena köyhyysmittarina voidaan pitää myös toimeentulotuen saajien määrää. Vuonna 2013 6,8 prosenttia suomalaisista sai toimeentulotukea, mikä tarkoittaa 238 726 kotitaloutta ja 371 007 henkilöä (Toimeentulotuen vuositilasto 2012). Jos tarkastellaan pitkiä trendejä, huomataan että suhteellinen köyhyysaste on lähes kaksinkertaistunut 90-luvun puolivälistä vuoteen 2010 tultaessa (Moisio 2010, 193). 1990-luvun laman jälkeen toimeentulotukiasiakkaiden määrä väheni aina vuoteen 2000-luvun loppupuolelle asti, mutta vuonna 2009 taluskriisin seurauksena toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä lähti huomattavaan kasvuun (mt., 181). Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että toimeentulotuen menot ovat kaksinkertaistuneet 90-luvun lamaa edeltävästä ajasta 2000-luvun loppupuolelle tultaessa ja että pitkäaikaisesti tukea saaneiden määrä on samassa ajassa kolminkertaistunut. Tätä selittävät pitkäaikaistyöttömyyden ja työelämästä syrjäytymisen kasvu sekä toisaalta se, että asumistuen tason jääminen jälkeen vuokrien kehityksestä ovat nostaneet toimeentulotukimenoja. (Mt., 193.)

1980-luvun loppuun asti Suomi oli vielä tasaisen tulonjaon maa, jossa köyhyys oli hyvin vähäinen ongelma. 1990-luvun laman aikana tehdyt poliittiset päätökset muuttivat tilanteen niin, että tuloerot alkoivat kasvaa ja samalla köyhimpien suhteellinen asema heikentyä. Muutokset eivät kansainvälisesti vertailtuna näyttäyty kovin dramaattisina, koska Suomi kuuluu edelleen sekä pitkä-

että lyhytaikaista köyhyyttä mittaavien köyhyysmittareiden perusteella vähäisen köyhyyden maihin (ks. esim. Moisio 2010, 193). Tulokset osoittavat, että suomalainen sosiaalipolitiikka 1990-luvun leikkauksista huolimatta toimii edelleen varsin tehokkaasti mitä tulee köyhyyden ehkäisemiseen suurimman osan ihmisistä kohdalla. Pulmallista on se, että minimiturvalla elävät ryhmät ovat ongelmissa ja köyhyys on kasaantunut yhä syvempänä pienelle ryhmälle ihmisiä. Heistä uhkaa tulla yhteiskunnassa pysyvästi syrjäytyneiden luokka. Lisäksi tietyillä väestöryhmillä on toisia merkittävästi suurempi todennäköisyys ajautua köyhyyteen. Erityisesti opiskelijoilla, pitkäaikaistyöttömillä ja yksinasuvilla iäkkäillä naisilla on muita selvästi suurempi köyhyysriski. Myös naisten ja miesten asemat työmarkkinoilla ovat monin tavoin eriytyneitä. Kouluttautuminen eri aloille on edelleen vahvasti sukupuolittunutta ja naisia ja miehiä erottaa työelämässä myös palkkaus ja mahdollisuudet edetä urallaan johtotehtäviin. (Melin 2009, 62–63.) Samalla Suomeen on muodostumassa niin sanotut huonojen töiden työmarkkinat, joilla palkat ovat kehot ja työolot surkeita. Melin (2009, 75) mainitsee esimerkkinä siivoojat ja pikaruokaravintoloiden työntekijät, jotka eivät usein pärjää työstään saamalla palkalla. Tuloköyhyydellä mitattuna köyhyys ei 1990-luvun laman seurauksena merkittävästi kasvanut, mutta suhteellinen köyhyys sen sijaan lisääntyi. (Penttilä & Kangas & Nordberg & Ritakallio 2003, 2.)

Tutkijoiden keskuudessa vallitseva ajatus on, että köyhyydessä on kysymys sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuudesta, jolla tarkoitetaan sitä, että henkilöllä ei ole taloudellisten resurssien puutteen vuoksi mahdollisuutta elää ympäröivässä yhteiskunnassa vallitsevalla tavalla (Townsend 1979, 31; Kangas & Ritakallio 1996, 11). Vaikka raha yksinään ei pysty turvaamaan kaikille hyvinvointia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia, on taloudellisten resurssien riittävyyden turvaaminen yksi konkreettisimmista toimenpiteistä, jolla yhteiskunnassa voidaan vaikuttaa tämän tavoitteen saavuttamiseen. Yhteiskunnan muutosvauhti 2000- ja 2010-luvuilla on ollut niin nopeaa, että osa ihmisistä on jäänyt siitä jälkeen. Esimerkiksi tietotekniikan kehitys on ollut niin huimaa, että tietotekniset taidot näyttävät jo hyvin merkittävää roolia esimerkiksi työnhaussa, etuuksien hakemisessa, yhteiskunnan tapahtumien seuraamisessa ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä. Samalla tietoteknisten laitteiden hankkimisesta on tullut entistä isompi menoerä ja esimerkiksi internet -yhteydestä on tullut jo oikeastaan perustarve sen ollessa niin olennainen osa jokapäiväistä asioiden hoitoa.

Sosiaalipoliittisessa kirjallisuudessa puhutaan usein siitä, että hyvinvointivaltiota on siirrytty kilpailuvaltioon ja että sosiaaliturvan uudistuksien ja yhteiskunnan yleisien arvojen muutoksen myötä yksilön oma vastuu itsestään ja toimeentulostaan on kasvanut (esim. Helne & Laatu 2006,

12–13). Sosiaaliturvan leikkaukset ja uudistukset 1990-luvulta lähtien on toteutettu niin, että etuuksien kestoja tai tasoa on heikennetty ja tarveharkintaa lisätty. Uudistukset on yleensä perusteltu ennen kaikkea työn kannustavuuden lisäämisellä ja ihmisten aktivoimisella oma-aloitteisuuteen. Samalla kun palkat ja yleinen hintataso ovat nousseet, sosiaalietuuksilla elävien ostovoima ja elintaso ovat heikentyneet suhteessa muuhun väestöön. Voidaankin sanoa, että ihmisten oma-aloitteisuutta ja aktivointia painottamalla köyhyyden rakenteellisten syiden korostamisesta on 1990-luvulta lähtien siirrytty yhä enemmän korostamaan köyhyyden liittymistä yksilöllisiin ominaisuuksiin. (Kuivalainen & Airio & Hiilamo & Niemelä 2005, 65–68.)

3 KÖYHYYTEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Jos köyhyden määrittely on vielä suhteellisen yksinkertaista niin vaikeuksiin joudutaan viimeistään siinä vaiheessa kun aletaan pohtimaan syitä köyhyydelle. Moniulotteisen ilmiön köyhyydestä tekee se, että sille ei ole löydettävissä yhtä selvää selittäjää ja että köyhyden syiden tulkinta yhdistyy niin vahvasti arvoihin ja asenteisiin sekä aikaan ja paikkaan. Yksilötasollakaan köyhyys harvoin johtuu yhdestä selvästi määriteltävästä tekijästä vaan on pikemminkin monien asioiden summa, mikä tekee köyhyden selittämisestä haastavaa.

Köyhyden syitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja löytää hyvin erilaisia selityksiä sille, miksi köyhyyttä esiintyy. Köyhyden syyt ovat monella tavalla sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja myös yksilöiden erilaisiin elämäntilanteisiin ja valintoihin. Köyhyden syitä tutkimalla voimme saada paljon tietoa siitä, mikä on köyhien asema yhteiskunnassa ja lisätä ymmärrystä köyhyden vaikutuksista yksilön elämään. Lisäksi käsityksillä köyhyden syistä on seurauksia köyhien itsensä elämään ja siihen, miten heihin suhtaudutaan. Jos köyhyden nähdään olevan seurausta yhteiskunnallisista toimista ja poliittisesta päätöksenteosta, todennäköisesti köyhyden vähentäminen nähdään myös yhteiskunnan tehtäväksi. Jos taas köyhyys nähdään ennen kaikkea seurauksena yksilön omista valinnoista, ei yhteiskunnan tukitoimet köyhyden vähentämiseksi välttämättä saa yhtä suurta kannatusta. (Niemelä 2008, 23–24.)

Tässä luvussa esittelen aiempaan tutkimuskirjallisuuteen perustuen näkökulmia tarkastella köyhyteen vaikuttavia tekijöitä. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen köyhyden syihin liittyvän luokittelun yksilöllisiin, fatalistisiin ja rakenteellisiin syihin ja pohdin erilaisten selitysmallien näkymistä yhteiskunnassamme. Toisessa alaluvussa esittelen köyhyden ilmiötä niiden tekijöiden kautta, joiden on todettu lisäävän köyhyysriskiä yksilötasolla. Nämä molemmat tavat hahmottaa köyhyden syitä ovat teoreettisena pohjana tämän tutkielman empiiriselle osuudelle, jossa kiinnitän huomioni köyhyyttä kokeneiden omiin tapoihin jäsentää köyhyhteensä vaikuttaneita tekijöitä.

3.1 Köyhyden yksilölliset, fatalistiset ja rakenteelliset syyt

Sosiaalitieteissä käyty keskustelu köyhyden syistä voidaan jakaa kolmeen eri näkökulmaan: *yksilöllisiä, fatalistisia ja rakenteellisia* syitä painottava näkökulma (Feather 1974; Niemelä 2008). Köyhyden *yksilöllisiin* syihin kuuluvat ihmisten omiin elämänvalintoihin tai yksilöllisiin ominaisuuksiin liittyvät köyhyyteen vaikuttaneet tekijät. Nämä voivat liittyä esimerkiksi yksilön ura- tai koulutusvalintoihin tai sellaisiin ominaisuuksiin kuten älykkyys tai moraali. Yksilöllisiä syitä painottavan näkökulman lähtökohta on, että yksilön ominaisuuksilla, kuten esimerkiksi persoonallisuudella, on suuri merkitys sille, kenestä tulee köyhä. Yksilöllisiä syitä painottavan näkökulman mukaan jokainen voi vaikuttaa omilla tekemisillään omaan menestymiseensä ja jokainen on ennen kaikkea itse vastuussa itsestään ja valinnoistaan.

Köyhyden *fatalistisia* syitä painottava näkökulma pitää köyhyyttä seurauksena kohtaloon ja huonoon onneen liittyvistä tekijöistä. Näin ollen köyhyden fatalistiset syyt ovat sellaisia, joihin yksilö ei ole voinut juurikaan itse vaikuttaa, eikä köyhyden syiden taustalla näin ollen ole selkeää toimijaa. Tällaisia ovat esimerkiksi sairastuminen tai köyhään perheeseen syntyminen ja toisaalta myös onnettomuuksien ja luonnonkatastrofien voidaan katsoa edustavan fatalistisia syitä. Köyhyden *rakenteelliset* syyt liittyvät yhteiskunnan rakenteisiin, jotka aiheuttavat köyhyyttä. Toisin sanoen, köyhyys on jonkin yhteiskuntaryhmän, järjestelmän tai poliittisten toimien tulosta. Rakenteellisesta näkökulmasta katsottuna köyhyys aiheutuu yhteiskunnan kyvyttömyydestä toimia köyhyden ehkäisemiseksi. (Niemelä 2008, 24 –26.)

Kaikkia köyhyyteen vaikuttavia tekijöitä ei välttämättä ole mahdollista luokitella yksiselitteisesti johonkin edellä mainituista luokista kuuluvaksi, sillä luokat ovat osittain myös päällekkäisiä. Esimerkiksi koulutuksen puute voidaan toisaalta katsoa johtuvaksi yksilön omiin valintoihin tai ominaisuuksiin liittyväksi tekijäksi, mutta vain maissa, jossa koulutus on ilmaista eikä vaadi esimerkiksi suuria rahallisia ponnistuksia vanhemmilta. Jos tilannetta tarkastellaan maassa, jossa koulutus vaatii paljon rahaa, syyt koulutuksen puutteeseen voidaan nähdä myös rakenteellisista syistä johtuvina ja toisaalta myös kohtaloon liittyvinä, jos hyvän koulutuksen hankkiminen edellyttää lähes aina rikkaita vanhempia.

Blomberg, Kallio ja Kroll (2010) tutkivat sosiaalityöntekijöiden mielipiteitä köyhyyden syistä Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kaikissa Pohjoismaissa sosiaalityöntekijät kannattivat eniten yhteiskunnallisia tekijöitä painottavaa näkökulmaa köyhyyden selittäjänä. Suomi erosi muista maista kuitenkin siten, että sosiaalityöntekijät syyttivät yksilöä köyhyydestä enemmän kuin muiden pohjoismaiden sosiaalityöntekijät. Tutkimuksessa havaittiin myös, että sosiaalityöntekijöiden köyhyysnäkemys heijastivat melko voimakkaasti kansallista mielipideilmastoa. (Mt., 597.) Niemelä (2010) sen sijaan tutki Kelan etuuskäsittelijöiden näkemyksiä eläkeläisten, lapsiperheiden ja maahanmuuttajien köyhyyden syistä. Niemelä sai samansuuntaisia tuloksia edellä mainitun sosiaalityöntekijöiden asenteita tarkastelleen tutkimuksen kanssa ja myös etuuskäsittelijöiden vastauksissa sekä yksilölliset, rakenteelliset että fatalistiset selitysmallit saivat kannatusta (mt., 350). Hän sai myös selville, että kuten väestön näkemyksissä yleensä, myös etuuskäsittelijöiden näkemyksissä köyhyyden rakenteellisten syiden kannatus on suurempaa ja yksilöllisten syiden kannatus pienempää lapsiperheiden ja eläkeläisten kohdalla verrattuna maahanmuuttajiin.

Puhuttaessa köyhyyden syistä, puhutaan samalla tulkinnoista ja selittämisen tavoista. Edellä kuvatut tavat selittää köyhyyttä kietoutuvat tiiviisti yhteen arvojen, asenteiden ja poliittisten näkökantojen kanssa. Vaikka köyhyys yleensä selitetäänkin monien asioiden summana, henkilön arvomaailma vaikuttaa olennaisella tavalla siihen, mikä selitystapa korostuu. Nämä selitystavat ovat usein tunnistettavissa niin arkikeskustelussa, poliittisessa puheessa kuin tutkimuskirjallisuudessaakin. Tämä tekee köyhyyden syiden tutkimuksesta haastavan tutkimusaiheen ja asettaa erityisiä vaatimuksia sen suhteen, miten tutkijan tulee reflektoida omia ajatuksiaan ja arvojaan suhteessa köyhyyteen. Köyhyyden syitä tutkiessa on myös ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon tutkimuksen vaikutukset köyhyyttä kokeneiden ihmisten elämään.

3.2 Köyhyyden riskitekijät

Köyhyys ei jakaudu väestön keskuudessa tasaisesti eikä sattumanvaraisesti, vaan se esiintyy yleensä todennäköisemmin tiettyjen väestöryhmien keskuudessa. Aikaisempien tutkimusten mukaan tietyt seikat vaikuttavat siihen, kuinka korkea köyhyysriski yksilöllä on. Saari (2005, 9) toteaa köyhyyden ja syrjäytymisen kytkeytyvän erilaisiin sosiaalisiin riskeihin, joita ovat syntymä, sairaus, vanhuus, työttömyys, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, koulutuksen saatavuus ja asuminen sekä pitkäaikaistyöttömyys siihen liittyvine ongelmineen ja ylivelkaantuminen. Köyhyyden syitä onkin tutkittu melko paljon ja riskitekijöistä lienee kohtuullisen suuri yksimielisyys tutkijoiden keskuudessa. Olli Kangas ja Veli-Matti Ritakallio (1996, 36–56) ovat tutkineet köyhyyden yleisyyttä erilaisten taustamuuttujien avulla, jotka lisäävät yksilön köyhyysriskiä. Tutkimuksen kohteena ovat olleet seuraavat köyhyyttä selittävät taustamuuttujat: työmarkkina-asema, sosioekonominen asema, lapsuudenkodin sosioekonominen asema, toimeentulotukiasiakkuus, koulutus, kotitaloustyyppi, lasten lukumäärä, siviilisääty, ikä, sukupuoli ja asuinalue. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella vuonna 1994 ja siihen osallistui yhteensä 1859 henkilöä. Köyhyyttä tutkimuksessa on mitattu kattavasti useammalla eri köyhyysmittarilla. Köyhyyttä mitattiin tuloihin, sosiaalitoimiston asiakkuuteen ja kokemukseen perustuvilla mittareilla ja myös velkaantumista ja puutetta mittaavilla köyhyysmittareilla. (Mt., 36–51.)

Työmarkkina-asema on köyhyyden kannalta erittäin oleellinen tekijä, koska työn tekemiseen ei ainoastaan liity taloudellisten resurssien turvaaminen, vaan se määrittää myös yksilön asemaa yhteiskunnassa laajemminkin. Työttömäksi jääminen ei tarkoita ainoastaan vähentyneitä tuloja, vaan lisäksi se aiheuttaa ainakin jonkinasteista syrjäytymistä yhteiskunnassa vallitsevista käytännöistä. Työmarkkina-aseman tärkeys köyhyyden aiheuttajana tai köyhyydeltä suojaavana tekijänä näkyy myös siinä, että kaikenlainen työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen tarkoittaa lisääntyneitä köyhyysriskiä. Esimerkiksi eläkkeelle siirtyminen ja opiskelu lisäävät köyhyysriskiä huomattavasti.

Lapsuudenkodin sosioekonominen asema periytyy suhteellisen usein. Vanhempien koulutustaso ennakoii jonkin verran lapsen koulutustasoa ja usein vauraus, terveys ja henkinen pääoma kasautuvat samoille perheille. Kolikon kääntöpuoli on se, että myös sosiaalisilla ongelmilla on taipumus kasaantua samoille yksilöille, perheille ja väestöryhmille. Koulutuksen kautta yksilö voi

nousta yhteiskuntahierarkiassa ylöspäin ja kouluttautuneisuuden tuoma suoja köyhyydelle näkyy esimerkiksi sillä tavoin, että kouluttautuneiden määrä toimeentulotuen saajissa on selvästi pienempi kuin vain peruskoulutuksen tai keskiasteen koulutuksen hankkineilla (Kangas & Ritakallio 1996, 39). Vaikka kouluttautuminen on keskeinen köyhyydeltä suojaava tekijä, ei hyvä koulutus aina takaa työtä tai taloudellista turvallisuutta. Kouluja käymättömyys sen sijaan muodostaa selvän köyhyysriskin yhteiskunnassa, jossa on voimakas koulutuksellinen orientaatio. Sellaiset työpaikat, joihin koulutusta ei tarvita ollenkaan, ovat nykyään melko harvinaisia. Lisäksi vanhempien ja lasten toimeentulotuen saamisella on todettu olevan yhteys, joka voi johtua esimerkiksi kotoa opitusta mallista. (Mt., 42.)

Kotitaloustyyppi vaikuttaa köyhyysriskiin siten, että yksinasuvilla ja yksinhuoltajilla on kaikista suurin köyhyysriski. Yksinasuvilla ja yksinhuoltajilla menot ovat yhden henkilön vastuulla, jolloin menojen kattaminen yksillä tuloilla on vaikeampaa. Yksinhuoltajuuden aiheuttamaa köyhyysriskiä vahvistaa myös Roivaisen, Heinosen ja Ylisen (2011, 24) tutkimuksen huomio siitä, että köyhyys kosketti tutkimukseen osallistuneita yksinhuoltajia iästä, koulutustasosta ja lasten lukumäärästä riippumatta. Yksinasuvat köyhät eivät muodosta kovin yhtenäistä joukkoa, mutta ennen kaikkea yksin asuvien miesten sanotaan muodostavan syrjäytyneiden ”kovan ytimen”. Koska asumismenot muodostavat yleensä kotitalouden suurimman kuukausittaisen menoerän, ovat yksinasujat muita selvästi heikommassa asemassa pienten asuntojen vuokrien neliöhintojen ollessa selvästi kalliimpia verrattuna suurempiin asuntoihin. Yksinasumisen lisäksi korkea lapsiluku muodostaa köyhyysriskin, sillä sosiaaliset tulonsiirrot kompensoivat lisääntyneen kulutustarpeen vain osittain. Perhe on kuitenkin ennen kaikkea voimavara, sillä eronneilla ja naimattomilla on naimisissa oleviin nähden selvästi suurempi köyhyysriski. Erityisesti velkaantuminen ja välttämättömyystavaroiden puutteena koettu köyhyys ovat eronneiden keskuudessa muita ryhmiä selvästi yleisempää. (Kangas & Ritakallio 1996, 46–49.)

Köyhyys ei näytä jakautuvan myöskään eri ikäryhmien välillä tasaisesti. Köyhyysriski näyttäisi olevan suurin nuorilla ja vanhoilla ikäluokilla, eli ikäryhmillä, jotka ovat työelämän ulkopuolella. Toisaalta vanhuusiän köyhyysriskiin vaikuttaa eläketurvan taso, minkä vuoksi vanhuus ei kaikissa maissa tarkoita välttämättä lisääntyneitä köyhyysriskiä. (Kangas & Ritakallio., 47–48.) Sen sijaan sukupuolen ja köyhyyden välillä ei Kankaan ja Ritakallion (1996, 50) tutkimuksen perusteella näyttäisi olevan juuri yhteyttä koko väestön tasolla. On kuitenkin huomattava, että eri väestöryhmät erottuvat yleensä köyhyystutkimuksissa sukupuolen mukaan. Esimerkiksi yksinhuoltajien köyhyys on pääasiassa naisten kokemaa köyhyyttä.

Asuinalueen ja köyhyyden välillä sen sijaan on todettu olevan selvä yhteys siten, että yleisintä köyhyys on Itä-Suomessa ja vähäisintä Etelä-Suomessa ja Ahvenanmaalla (Riihelä & Sullström & Tuomala, 2007, 26). Kaupungeissa köyhyys näyttyy enemmän toimeentulotukiasiakkuuden kautta kun taas subjektiivinen köyhyyden kokeminen ja pienituloisuus liittyvät enemmän pieniin paikkakuntiin (Kangas & Ritakallio 1996, 51).

4 NUORI AIKUISUUS

Ulrich Beck (1992, 87–90) kuvaa yhteiskunnallista muutosta siten, että nyky-yhteiskunnassa perinteiset luokkaan, sukupuoleen, työhön ja perheeseen liittyvät jaottelut ovat menettäneet merkityksensä ja ne ovat korvautuneet yksilöllisyyden korostumisella ja yksilölliseen valintaan perustuvalla elämäkululla. Yksilöllistymisen myötä jokaisella on vapaus valita oma elämäntapansa ja -tyylinsä, mutta samalla yksilön vastuu omasta hyvinvoinnistaan on kasvanut ja hänen tulee tiedostaa myös omiin valintoihinsa liittyvät riskit. Nuorten aikuisten ikäpolvi edustaa tätä yksilöllisen valinnan sukupolvea, mikä on vaikuttanut merkittäväällä tavalla tämän ikäryhmän tapaan tarkastella ympäröivää yhteiskuntaa ja omaa rooliaan siinä. Beck myöntää yhteiskunnassa edelleen esiintyvän eriarvoisuutta, mutta kehittyneet hyvinvointivaltion turvaverkot takaavat hänen mukaansa kohtuullisen toimeentulon ja sitä kautta mahdollisuuden tehdä yksilöllisiä valintoja (mt.). Tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on 18–30 -vuotiaiden nuorten aikuisten kokema köyhyys ja tämän luvun tarkoituksena onkin pohtia nuoreen aikuisuuteen liittyviä erityispiirteitä suhteessa köyhyyteen ja toisaalta pohtia ylipäättään nuorta aikuisuutta tietynlaisena elämänvaiheena.

Nuorten aikuisten elämänvaiheeseen liittyy usein itsenäistymistä omista vanhemmista, kouluttautumista, oman paikan hakemista työelämässä ja perheen perustamista. Nuori aikuisuus on myös elämänvaihe, jolloin etsitään omaa identiteettiä ja elämäntapaa. Vaikka tämän päivän nuorille aikuisille onkin tyypillistä elää niin sanottua pitkitettyä nuoruutta, suomalaiset nuoret itsenäistyvät ja muuttavat pois lapsuuden kodistaan nuorena verrattuna muihin eurooppalaisiin nuoriin (Nikander 2009, 2). Toisaalta nuoret siis itsenäistyvät varhain, mutta pitkittynyt nuoruus tarkoittaa monien kohdalla myös pitkään jatkuvaa taloudellista riippuvuutta omista vanhemmista (Baethge 1989, 33–34). Pertti Haapalan (2003, 80–82) mukaan 2000-luvun nuorelle tyypillistä on biologisesti aikainen aikuistuminen, mutta siirtymistä niin sanottuun aikuisten yhteiskuntaan lykätään usein kohtuullisen myöhäiselle iälle. Tätä tukee myös Gallandin (1995a, 4–6 ref. Puuronen 2006, 162) malli, jossa pohjoismaisen nuoruuden ominaispiirteinä pidetään opintojen pitkittymistä, varhaista kotoa lähtemistä, myöhäistä avioliiton solmimista sekä yksinasumisen ja lyhytaikaisten seurustelusuhteiden vuorottelua. Tavallista on myös se, että nuoret aikuiset kokeilevat useampaa koulutusalaan tai hankkivat enemmän kuin yhden tutkinnon. Toimeentuloon liittyvät ongelmat ovatkin kotoa pois muuttaneiden opiskelijoiden kohdalla yleisempiä muihin nuoriin aikuisiin verrattuna (Kauppinen & Karvonen 2008, 81–86). Tätä ikäryhmää tarkasteltaessa on myös otettava huomioon ikäryhmän kulutustottumukset ja niiden suhde koettuun köyhyyteen. Nuorten kulutus

alkoi kasvaa 1980-luvun lopulla enemmän kuin muiden ikäryhmien kulutus ja vuonna 1990 alle 30-vuotiaiden kulutustaso oli jo korkeampi kuin yli 30-vuotiaiden (Myllyniemi & Gissler & Puhakka 2005, 22). Ristiriitaisen tästä tilanteesta tekee tietenkin se, että saman ikäryhmän tulot ovat vanhempia ikäryhmiä matalammat, jolloin kulutus ylittää heidän tulonsa (mt).

Suomalainen koulutusjärjestelmä pyrkii muodollisesti peruskoulun, maksuttoman korkeakoulutuksen ja opintotukijärjestelmän kautta tasa-arvoisuuteen ja siihen, että kaikilla olisi samat mahdollisuudet kouluttautua. Koulutuksen maksuttomuus ja yhteiskunnan yksilöille kohdistamat tuet tähtäävät siihen, ettei vanhempien varallisuudella olisi merkitystä. Tästä näkökulmasta katsoen nykyajan nuorten aikuisten mahdollisuudet sosiaaliseen nousuun ja taloudelliseen menestymiseen ovat aiempiin sukupolviin verrattuna poikkeuksellisen hyvät. Melin (2009, 69) tuo kuitenkin esille sen, että monesti koulut noudattavat kaupunginosien ja lähiöiden sosiaalisia jakoja ja etenkin Helsinkiin on syntynyt niin sanottuja eliittilukioita, joiden opiskelijoiden taustat ovat suurelta osin keskiluokkaisia. Muodollisesta tasa-arvoisuudesta huolimatta koulumaailmaa määrittävätkin monet kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät, jotka vaikuttavat yksilöiden valikoitumisessa eri tasoisten koulutusten piiriin. Siivoojaksi opiskelleita tyttöjä tutkineen Käyhkön (2006, 47) mukaan kouluinstituutio rakentuu muodollisesta tasa-arvoisuudestaan huolimatta siten, että sen piirissä yksilöt omaksuvat vähitellen käsityksen kyvyistään, mahdollisuuksistaan ja rajoituksistaan. Oma perhetausta ja yhteiskuntaluokka vaikuttavat yksilöön perheen perinteiden, käytäntöjen, resurssien ja osittain tiedostamattomien arvojen ja asenteiden kautta (mt., 45). Ja vaikka opiskelujen kautta olisikin kenellä tahansa olisikin mahdollisuus hankkia itselleen hyvä tai ainakin kohtuullinen toimeentulo, opiskeluaika itsessään tarkoittaa usein monelle opiskelijalle matalaa tulotasoa.

Nykyajan yhteiskunnassa koettua köyhyyttä on vaikea kuvata ilman syrjäytymisen käsitettä, joka antaa monipuolisemmin kuvan siitä, minkälaisia asioita rahanpuute usein tuo mukanaan ihmisen elämään. Yleisesti ottaen nuorten aikuisten ikäpolvi on kuitenkin saanut nauttia suhteellisen suuresta materiaalisesta vauraudesta ja ainakin perustarpeiden tyydyttämiseen liittyvät köyhyiden kokemukset ovat kyseiselle ikäpolvelle tuttuja lähinnä isovanhempien tai vanhempien kertomuksista. Sen sijaan syrjäytymisestä käydyssä keskustelussa on noussut suuri huoli nuorista aikuisista, jotka jäävät sekä koulutuksen että työelämän ulkopuolelle (ks. esim. Helne 2002). Työmahdollisuudet ovatkin muuttuneet hyvin paljon vuosikymmenten aikana ja ilman koulutusta työelämään ja sitä kautta myös laajemmin yhteiskuntaan integroituminen on entistä vaikeampaa. Koulutuksen tärkeydestä kertoo esimerkiksi se, että vuonna 2012 35–39 -vuotiaiden ikäryhmästä

korkea-asteen tutkinnon oli suorittanut naisista 55 prosenttia ja miehistä 36 prosenttia kun 60–64 -vuotiaiden joukossa osuus on sekä miesten että naisten kohdalla 27 prosenttia (Väestön koulutus rakenne 2013). Täten koulutus tarkoittaa nuoremmille sukupolville paljon aiempaa tärkeämpää väylää työelämään ja koulutuksesta ulkopuolelle jääminen vastaavasti tarkoittaa valitettavan usein myös muusta yhteiskunnasta ulkopuolelle jäämistä. Lisäksi 2000-luvun nuorten aikuisten elämää määrittää uudenlainen epävarmuus, joka näkyy esimerkiksi siten, että tälle ikäpolvelle koulutus ei näyttäisi olevan entisaikojen tapaan väylä sosiaaliseen nousuun. Toisin kuin ennen, korkeakaan koulutus ei enää välttämättä takaa kiinnittymistä työelämään. Nuoret aikuiset kohtaavatkin monenlaisia paineita työelämän vaatiessa yhä enemmän erilaisia taitoja ja pätevyyskykyjä ja käytännössä tämä johtaa siihen, että valitettavan monet nuoret jäävät kokonaan työelämän ulkopuolelle.

Nuorten työmarkkina-asema on selvästi epävakampi kuin vanhempien työntekijäryhmien ja nuorisotyöttömyys on yleensä aina selvästi korkeammalla tasolla kuin muiden ikäryhmien työttömyys (Melin 2009, 66–69). Kyseistä ikäryhmää onkin koetellut perustarpeiden tyydyttämiseen liittyvän köyhyyden sijaan esimerkiksi työnsaantiin liittyvät ongelmat sekä määrä- ja osa-aikaisiin työsuhteisiin liittyvä epävarmuus toimeentulosta. Helven (1996, 75–76) mukaan nykyaikana nuorilta puuttuu usein selkeä arvomaailma, joka perustuisi selkeästi johonkin yhteiseen tiettyyn ideologiaan. Sen sijaan nuoret kokoavat maailmankuvansa eri uskonnoista, ideologioista ja uskomuksista yhdistellen osia niistä keskenään (mt., 81). 2000-luvun nuorten aikuisten elämäntyyliä kuvaakin todennäköisesti melko hyvin itsenäisyys ja vapaus valita oma elämäntyyli, mutta samalla myös epävarmuus ja tunne irrallisuudesta.

5 NARRATIIVINEN LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään laadullisen tutkimuksen menetelmiä ja oppeja. Eskolan & Suorannan (1998, 104) mukaan laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Analyysillä aineisto pyritään tiivistämään kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Informaatioarvon kasvattamiseen pyritään luomalla hajanaisesta aineistosta selkeä ja mielekäs kokonaisuus. Laadullista tutkimusta tehtäessä tavoitteena on lisäksi, että tutkija kykenee sanomaan tutkimastaan aiheesta jotain absoluuttista, koko aineistoon pätevää (Alasuutari 1999, 131). Toteutan analyysin narratiivista lähestymistapaa ja temaattista lukutapaa apunani käyttäen.

Tässä luvussa esittelen tutkimusprosessin eri vaiheet ja pohdin valitun analyysimetodin sopivuutta tutkimusongelman ratkaisemiseen. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen tutkimuskysymyksen. Toisessa alaluvussa käyn läpi narratiiviseen lähestymistapaan liittyviä periaatteita sekä pohdin narratiivisuutta tässä tutkimuksessa. Kolmannessa alaluvussa pohdin tarkemmin kertomuksien erityispiirteitä tutkimuskohteena ja neljännessä esittelen tutkimuksessa käytetyn aineiston. Viidennessä alaluvussa kuvaan yksityiskohtaisesti analyysin etenemisen ja kuudennessa pohdin vielä tutkimusetiikkaan liittyviä kysymyksiä.

5.1 Tutkimuskysymys

Köyhyystutkimuksessa on suurelta osin keskitytty köyhyiden määritelmään ja erilaisten köyhyysmittareiden kehittämiseen (Roivainen ym. 2011, 10; Niemelä 2008, 23). Vaikka köyhyiden syitä on tutkittu suhteellisen paljon, yleensä tutkimuksen kohteena ovat olleet ihmiset, jotka on määritetty köyhiksi asiantuntijanäkökulmasta. Köyhyyttä kokeneiden omaa ääntä esiin tuomalla on mahdollista tuottaa monipuolisempi kuva köyhyiden ilmiöstä ja siihen vaikuttavista syistä. Vaikka köyhyystutkimuksen ja köyhyiden vähentämiseen tähtäävien poliittisten toimien lähtökohtana ei voi olla yksinomaan ihmisten subjektiivinen kokemus, köyhien itsensä tuottaman tieto voidaan nähdä merkittävänä informaation lähteenä, joka auttaa nostamaan ilmiöön liittyviä ongelmakohtia esille.

Tutkimuksessani kiinnostus kohdistuu niihin selittämisen tapoihin, joilla köyhyyttä kokeneet 18-30-vuotiaat nuoret aikuiset kuvaavat köyhyyteensä johtaneita syitä. Kiinnitän analyysissäni huomiota siihen, millaisia asioita ihmiset ovat tuoneet esille ja mitä tapahtumia tai asioita he itse pitävät merkittävinä köyhyyden selittäjinä ja siihen, miten kertomus köyhyydestä rakennetaan. Huomioni kiinnittyy köyhyyttä kokeneiden käyttämiin ilmaisuihin sekä kertomisen tapoihin. Tätä kautta pyrin löytämään toistuvia kertomustyyppisiä köyhyyttä kokeneiden kirjoituksista. Tutkimuksella haetaan vastausta kysymykseen, siitä **miten nuoret aikuiset jäsentävät omaan köyhyyteensä vaikuttaneita syitä.**

Varsinaista tutkimuskysymystä tarkentavat vielä seuraavat tutkimuskysymykset:

- Minkälaisia köyhyysnarratiiveja nuoret aikuiset tuottavat köyhyyskertomuksissaan?
- Voidaanko köyhyyskertomuksista löytää toistuvia selitysmalleja tai kertomuskulkuja, joiden kautta nuoret aikuiset selittävät köyhyyttään?

5.2 Narratiivinen lähestymistapa

Sosiaalitieteissä kiinnostus narratiivisuuteen kasvoi 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa niin sanotun kielellisen käänteän myötä, Kielellisen käänteellä tarkoitetaan tieteenalojen huomion kiinnittymistä kieleen, minkä jälkeen yleistyi ajatus siitä, että kieli ei ainoastaan heijasta sosiaalista todellisuutta vaan myös luo sitä. (esim. Hyvärinen 2004, 242.) Narratiivisuudella sen sijaan voidaan tarkoittaa monia eri asioita ja tieteenalojen ja koulukuntien välillä on huomattaviakin eroja sen suhteen, miten narratiivisuus ymmärretään (Aaltola & Valli 2001, 118).

Narratiivisuudella voidaan viitata tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen, mutta sitä voidaan käyttää myös kuvattaessa tutkimusaineiston luonnetta. Narratiivisen lähestymistavan määrittely on jatkuvassa liikkeessä, mikä näkyy esimerkiksi siten, että käsitteitä tarina, kertomus, elämäntarina, elämäkertomus ja narratiivi käytetään hyvin kirjavasti yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa (Kujala 2007, 25). Kirjallisuuden tutkimuksessa käsitteiden väliset erot kuitenkin määritellään selvästi. Tarina viittaa tällöin kertomuksen ilmaisemaan tapahtumakulkuun kun taas kertomuksella on aina jokin media (esim. suullinen, kirjallinen, elokuva), esittämisen tapa ja järjestys (Hyvärinen 2006, 3).

Tässä tutkimuksessa käytän kertomuksen käsitettä, joka korostaa sitä, miten ja missä järjestyksessä asiat kerrotaan (mt.). Yleisesti ottaen narratiivisuudella viitataan tutkimukselliseen lähestymistapaan, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana (Heikkinen 2001, 116). Lisäksi narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, millä tavalla yksilöt antavat merkityksiä asioille kertomustensa kautta (mt., 129). Narratiivisesti suuntautunut tutkija voi olla kiinnostunut tapahtumista ja kokemuksista, toisin sanoen narratiivien sisällöstä. Toisaalta narratiivisessa tutkimuksessa kiinnostus voi kohdistua myös puhtaasti kertomuksen muotoon ja rakenteeseen tai siihen kulttuuriseen kontekstiin, jossa kertomus on tuotettu. Tutkijan ei kuitenkaan tarvitse valita tutkimuskohteeseen tarkkarajaisesti joko sisältöä tai muotoa. Vaikka tutkija keskittyisi muodon tarkastelemiseen, hänen ei ole välttämätöntä silti sivuuttaa täysin kertomuksen sisältöä. (Elliott 2005, 38.) Muoto ja sisältö nivoutuvatkin usein niin tiiviisti yhteen, että vain toiseen keskittymällä voi tutkijalta jäädä hyvin mielenkiintoisia asioita huomaamatta. Tässä tutkimuksessa kiinnostukseni kohdistuu ennen kaikkea kokemukseen sekä yksilölliseen merkityksenantoon ja siihen yleiseen kulttuuriseen kertomukseen, jota teksteissä tuotetaan. Samalla kiinnostukseni kohdistuu myös yksilöllisten kertomusten ja kulttuurisen kontekstin väliseen yhteyteen. Suhtaudun muotoon ja sisältöön toisiaan täydentävinä ja asioiden eri puolia tarkastelevina kertomuksen ulottuvuuksina.

Narratiivinen lähestymistapa on valittu tähän tutkielmaan siksi, että se sopii hyvin elämäkerrallisen aineiston tutkimiseen ja sellaiseen tutkimukseen, jossa ollaan ensisijaisesti kiinnostuneita tutkittavien omista jäsennyksistä, käsityksistä ja tulkinnoista. Narratiivisen lähestymistavan hyvänä puolena voidaankin pitää sitä, että lähestymistapa korostaa yksilön ja hänen elämäntarinansa ymmärtämistä kokonaisuutena sen sijaan, että huomio kiinnittyisi erillisiin arvoihin, saavutuksiin tai muihin persoonallisiin ominaisuuksiin. (Esim. Riessman 1993, 69–70; Paananen 2008, 19.) Kertomuksien avulla voidaankin parhaimmillaan päästä hyvin lähelle ihmisten omaa kokemusmaailmaa ja saada täten syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen aineistoksi kerätyt kirjoitukset sopivat hyvin narratiivisella tutkimusotteella analysoitaviksi myös siksi, että ne ovat suhteellisen vapaasti kerrottuja kertomuksia, joissa tutkimukseen osallistuneet kuvaavat omaa elämäänsä ja kokemusmaailmaansa. Tässä tutkimuksessa sosiaalista todellisuutta ja siitä esitettyjä tulkintoja ja jäsennyksiä lähestytään narratiivisuuden ja sosiaalisen konstruktionismin avulla. Sosiaalinen konstruktionismi voidaan määritellä lähestymistapana, joka painottaa kieltä sellaisena käytäntönä, joka merkityksellistää, järjestää, uusintaa ja muuntaa sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. Sosiaalisen konstruktionismin perusajatuksena onkin, että objektiivista totuutta ei ole vaan

tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa ja on siksi myös alati muuttuvaa. Tieteellinen tieto ei näin ollen voi täydellisesti kuvata tai heijastaa ympäröivää maailmaa, vaan tieto rakentuu suhteessa aiempaan tietoon ja on aina sidoksissa esimerkiksi aikaan ja paikkaan. (Burr 1995, 2–5.)

Kertomus on yksi kommunikoinnin tapa, jolla ihmiset rakentavat tietoa itsestään ja ympäristöstään. Yksilön elämäntarinan kertomista voidaan pitää luovana prosessina, jossa yksilö hyödyntää sekä kulttuurista traditiota että omaa yksilöllistä kokemusmaailmaansa (Hänninen 1999, 15). Käyhkö (2006, 41) ilmaisee asian osuvasti sanomalla, että kulttuuri konkretisoituu yksilöiden elämässä ja arjessa. Kertomuksia tutkimalla voidaan siksi saada tietoa niistä kulttuurisesti jaetuista malleista, joita kertomukset ilmentävät. (Hänninen 1999, 15; Hyvärinen 2006, 1–2.)

Vaikka kokemusta köyhyydestä lähestytään tässä tutkimuksessa subjektiivisena kokemuksena, sen alkuperä nähdään sosiaalisesti rakentuvana. Tavat selittää köyhyyttä nähdään tässä tutkimuksessa tietynlaisena kulttuurin tarjoamana tarinallisena mallina, joiden kautta yksilö tulkitsee omaa elämäänsä ja jolle yksilö antaa omien kokemuksensa pohjalta merkityksiä. Toisin sanoen kertomukset nähdään kulttuurin ja ympäröivän yhteiskunnan muovaamina, ajasta ja paikasta riippuvaisina tapoina kuvata köyhyyteen vaikuttaneita tekijöitä. Kaikkien yhteiskunnallisten olentojen subjektiivisuus ja sitä kautta myös yksilöiden kokemukset muotoutuvat vuoropuhelussa yksityisen ja yleisen välille (de Lauretis 2004, 60 ref. Kujala 2007, 22), minkä vuoksi yksilöiden köyhyydestä kertomilla kokemuksilla on aina jonkinlainen yhteys yleisiin kulttuuriin ajattelumalleihin. Eija Stark (2011, 15) on tutkinut folkloristisessa tutkimuksessaan maalausköyhyydelle annettuja sisältöjä ja kuvauksia 1800-luvun lopulta ja 1900-alusta kerättyjen elämäkertojen ja sananlaskujen avulla. Hän toteaa, että kertoessaan köyhyydestä joko muistitietona, kansankertomuksina tai sananlaskuina ihmiset välittävät eteenpäin käsityksiään olemassa olevasta todellisuudesta ja siihen liittyvistä normeista. Hänninen (1999, 65) sen sijaan tuo esille sen, miten hyvän ja arvokkaan elämän määrittely on samanaikaisesti yksilöllinen ja kulttuurinen. Usein kertomukset heijastavatkin yksilön oman kokemuksen ja ajatusmaailman lisäksi myös hyvin paljon kulttuurisia normeja ja yhteisön yleistä arvomaailmaa. (Riessman 1993, 5.) Tämän vuoksi eri ihmisten kertomukset ovat usein hyvin samankaltaisia (Hänninen 1999, 18–19). Analyysia tehdessään tutkijan onkin tärkeää ymmärtää sekä kertomuksen henkilökohtainen että kulttuurinen ulottuvuus sen lisäksi, että myös tutkimustilanne ja aineistonkeruumenetelmä vaikuttavat siihen, minkälaisia kokemuksia tutkimuksella voidaan tavoittaa. Tutkimusta tehtäessä on myös hyvä pohtia kysymystä siitä, kenen ääni tutkimuksen lopputuloksessa todella tulee esille: tutkijan vai

tutkittavan. (Riessman 1993, 61.) Lisäksi tutkijan tehtävä on pohtia, milloin tutkittavan oma ääni heijastaa samalla myös yleisiä ajattelutapoja tai kulttuurisia normeja.

5.3 Kertomukset tutkimuskohteena

Kertomusten avulla ihmiset jäsentävät ymmärrystään ympäröivästä maailmasta, antavat merkityksiä menneisyyden tapahtumille ja jakavat nämä tapahtumat muiden ihmisten kanssa (Gibbs 2007, 56). Kertomuksen kautta ihmiset pyrkivät ymmärtämään myös elämänsä kulkuaan ja tapahtumille annetaan merkityksiä, jotka luovat yksilön identiteetin perustaa. (Kroger 2007, 22–25.) Kertomuksena voidaan pitää sellaista tarinaa tai tapahtumien sarjaa, jolla on merkitystä kertojalle ja niille, joille kertomus kerrotaan. Kertomuksella tulee lisäksi olla ainakin sellainen logiikka, joka on kertojan mielestä mielekäs kerrottavaksi. (Coffey & Atkinson 1996, 54–55.) Kertomuksen tutkijat ovat useimmiten kiinnostuneita maailman kokemisesta ja muutoksesta (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 190–191).

Kertomuksen tutkijat ovat lisäksi yksimielisiä siitä, että jokaisessa kertomuksessa on jonkinlainen juoni, joka sitoo kertomuksen tapahtumat toisiinsa ja tekee tarinasta yhtenäisen kokonaisuuden (Kujala 2007, 26). Kertomuksissa on usein myös jonkinlaista mutkistuvaa toimintaa ja jonkinlainen ajallinen ulottuvuus. Ajallinen ulottuvuus näkyy kertomuksissa kahdella eri tavalla. Tapahtumat ovat usein jonkinlaisessa loogisessa järjestyksessä, josta syntyy kronologinen, kertomuksen sisäinen aika. Lisäksi kertomuksessa on läsnä kertomisen aika eli nykyhetki. Kertomisen hetki vaikuttaa siihen miten kertomus kerrotaan, sillä kertomukseen sisältyy usein tapahtumien muistelua, mutta myös niiden tulkintaa, joka on aina tavalla tai toisella sidoksissa nykyhetkeen. (Mt., 27.) Usein kertomuksen vaatimuksena pidetään myös sitä, että kertomuksella tulee olla alku, keskikohta ja loppu. (Coffey & Atkinson 1996, 54–55.) Kokemuksiin keskittyvissä kertomuksissa ajallinen ulottuvuus ei usein tule samalla tavalla esille kuin tapahtumien kuvailuun keskittyvissä kertomuksissa. Tällöin kertomuksien teema korostuu kertomuksen rakennetta enemmän. (Squire 2008, 42.)

Kokemuksellisuuteen keskittyvä narratiivinen analyysi eroaa kuitenkin esimerkiksi temaattisesta sisällönanalyysistä siten, että huomio keskittyy teemoihin liittyviin kehityskuluihin ja ratkaisuihin sekä korostaa tekstin narratiivisia merkityksiä (Squire 2008, 50). Kertomuksilla on useita eri

funktioita. Kertomusten avulla voidaan siirtää informaatiota tai esimerkiksi kulttuurista perintöä tietyn ryhmän sisällä jäseniltä toisille. Kertomusta käytetään myös ammatillisena työvälineenä esimerkiksi psykoterapiassa, jossa asiakkaan minäkertomus rakennetaan uudelleen siten, että uuden kertomuksen avulla on mahdollista ylittää elämäkriisi ja nähdä asiat uudessa valossa antaen niille erilaisia merkityksiä kuin aiemmin. (Aaltola & Valli 2001, 125–126.) Omaelämäkerrallinen kertomus on luonteeltaan refleksiivinen, jolloin asioiden kertomiseen toisille sisältyy myös tapahtumien ja asioiden selvittämistä itselle ja tietynlaista keskustelua itsen kanssa (Hyvärinen & Peltonen & Vilkkö 1998, 16). Kokemukseen keskittyvässä kertomuksessa kertoja voi esimerkiksi keskittyä koko elämänsä kuvaamiseen sijaan johonkin elämän käännekohtaan tai jonkin vastoinkäymisen eri vaiheiden läpikäymiseen (Squire 2008, 42). Kertomusten avulla yksilöiden on mahdollista laajentaa ymmärrystä itsestään ja ympäröivästä yhteiskunnasta ja antaa tapahtumille uusia merkityksiä. Lisäksi kertomuksissa usein puolustaudutaan, otetaan kantaa ja kritisoidaan. Kertomuksien avulla yksilön onkin mahdollista tarkastella itseään suhteessa muihin ja rakentaa täten käsitystä itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Kertomuksien käyttäminen tutkimusaineistona sopiikin hyvin tämän tyyppiseen tutkimukseen, sillä köyhyys määritellään aina eroja tekemällä ja suhteuttamalla omaa itseä muihin ihmisiin.

Kertomuksen ja ei-kertomuksen välisen rajan vetäminen on toisinaan hyvin vaikeaa. Joskus kerronta voi olla hyvin tiheää tai joskus ohutta riippuen siitä, miten paljon kertomus välittää kokemuksellisuutta (Kujala 2007, 26). On kuitenkin tulkinnanvaraista arvioida sitä, mikä on riittävä määrä kokemuksellisuutta tai milloin esimerkiksi kronologinen tapahtumienkulun kuvailu muuttuu kertomukseksi. Sama tarina voidaankin tulkita kertomukseksi tai pelkäksi raportoinniksi ajasta ja paikasta riippuen. Kertomukset ovatkin tilannesidonnaisia siten, että omasta elämästään kertovat muokkaavat aina tarinoita kulloiseenkin tilanteeseen sopivaksi (Hänninen 1999, 91–92). Köyhyysnäkökulmasta kerrottu elämäntarina on vain yksi tapa kertoa omasta elämästään ja sama kirjoittaja voisi kertoa täysin erilaisen elämäntarinan jonkin muun teeman kautta. Tutkijan tehtävänä onkin pohtia, miksi kertoja kertoo tietyt asiat ja jättää toiset kertomatta. Yleisesti ottaen ihmisen muistin valikoivuus vaikuttaa kuitenkin kertomuksiin siten, että elämän keskeiset käännekohdat jäävät päällimmäisinä mieleen (Roos 1987, 35). Kertomukset antavat kertojalleen mahdollisuuden rehelliseen omista kokemuksista avautumiseen, mutta tutkijan on ymmärrettävä että kertomuksia käytetään myös paljon omien mielipiteiden ja valintojen puolusteluun ja selittämiseen. Tämän ymmärtäminen ei vähennä kertomuksien todenmukaisuutta, mutta auttaa ymmärtämään paremmin kertomuksen luonteeseen liittyviä tutkimuksen tekemistä määrittäviä tekijöitä.

Vaikka tutkimusaineistoksi kerätyt kirjoitukset eivät ole varsinaisia elämäkertoja, on niistä löydettävissä paljon elämäkerrallisia piirteitä. Tekstejä on kirjoitettu siten, että omaa elämää on kuvattu niissä hyvin erilaisella tarkkuudella. Osa teksteistä kuvaa vuosien tai vuosikymmenien ajanjaksoja, osa keskittyy huomattavasti lyhyempään ajanjaksoon. Kirjoitukset voidaan kuitenkin mielestäni nähdä väljästi omaelämäkerrallisina teksteiksi, joissa kirjoittaja keskittyy kuvaamaan elämäänsä köyhyyden näkökulmasta. Marita Husso (2003, 29) määrittelee omassa väitöskirjassaan parisuhdeväkivallasta kirjoitetut kokemukset temaattisiksi muistelukirjoituksiksi. Myös tutkimuksessa käytetyt köyhyyskirjoitukset ovat temaattisia siksi, että ne ovat tietystä pyydetystä teemasta kirjoitettuja. Koska köyhyyskirjoitukset kuvaavat kirjoittajien elämäkulkua osittain ja tietystä näkökulmasta, kutsun kirjoituksia temaattisiksi osaelämäkerrroiksi. Osaelämäkerraksi kuvaamista perustelen sillä, että kirjoituksissa köyhyyskirjoituskilpailuun osallistuneet kuvaavat omaa elämäänsä ja tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on elämäkertatutkimuksen tapaan ihmisten oma ajatus- ja kokemusmaailma. Köyhyys on myös usein niin yksilön elämää määrittävä tekijä, minkä vuoksi köyhyyden näkökulmasta kirjoitettu elämäkerta kiinnittyy moneen elämän osa-alueeseen. Kirjoittajat myös kuvaavat lähes poikkeuksetta monien vuosien takaisia tapahtumia, mikä on myös omaelämäkerrroille tyypillinen ominaispiirre.

Kirjoitusten sisältöön vaikuttaa aina se, kenelle tarina on kirjoitettu ja mihin tarkoitukseen (esim. Vilkkonen 1997, 78–79). Tämän tutkimuksen aineisto on suhteellisen vapaasti kirjoitettua tekstiä, jota kirjoittaessaan tutkittavat ovat tienneet tekstin mahdollisesta päätyimisestä suuren yleisön luettavaksi. Tutkittaessa omaelämäkerrallisia aineistoja on myös ymmärrettävä se, miten tämän tyyppisen aineiston luonne vaikuttaa siitä tehtäviin tulkintoihin ja yleistykseen. Tutkimuksen yleistettävyyteen vaikuttaa aina se, että omaelämäkerran kirjoittaja on aina poikkeusyksilö, joka edustaa pientä vähemmistöä. Suuri osa ihmisistä ei koskaan kirjoita elämäkertaa tai elämäkerrallista tekstiä itsestään. (Roos 1987, 30–31.) Kirjoitukset tulee toisin sanoen ymmärtää todellisuuden konstruktioina, joihin on vaikuttanut kirjoittajan omat valinnat siitä mitä on halunnut kertoa, tai miten muistaa asioiden tapahtuneen. Ei ole kuitenkaan syytä epäillä, että kirjoittajat olisivat kertoneet asioita, jotka eivät pidä paikkaansa tai että he olisivat tahallisesti halunneet väärillä totuudella, mutta tällaista tutkimusta tehtäessä on tiedostettava, että kirjoituksiin ei voi suhtautua absoluuttisena totuutena.

5.4 Aineiston esittely

Aineistonani käytän Anna-Maria Isolan, Meri Larivaaran ja Juha Mikkosen vuonna 2007 toimittamaa kirjaa Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Kirjaan on koottu osa vuoden 2006 aikana järjestetyn kirjoituskilpailun sadosta, johon lähetettiin yhteensä 850 kirjoitusta köyhyydestä. Kirjoituskilpailun ohjeena on ollut, että kirjoitukset voivat olla vapaamuotoisia kirjoituksia (omaelämäkerrallinen tarina, essee, runo tai novelli) siitä, miten köyhyys tuli kirjoittajan elämään ja mitä keinoja hän käyttää pärjätäkseen arjessa. Toivomuksena on lisäksi ollut, että kirjoittaja kertoisi omista kokemuksistaan ja että kirjoituksesta kävisi ilmi mihin ajankohtaan tapahtumat suunnilleen sijoittuvat (Kirjoituskilpailun ohjeet, liite 1.) Kirjoitukset edustavat monipuolisesti eri väestöryhmiä, kuten lapsiperheitä, yksinhuoltajia, mielenterveyskuntoutujia, pienituloisia työntekijöitä, yrittäjiä, velkaantuneita, eläkeläisiä ja pitkäaikaistyöttömiä (Isola & Larivaara & Mikkonen, 2007, 13).

Olen valikoinut kirjoituksista 18–30 -vuotiaiden kirjoittajien kertomukset. Kaikki kirjoittajat ovat tuoneet jollain tavalla esille sen, että asuvat omillaan, joten myös nuoremmilla kirjoittajilla voidaan katsoa olevan kokemusta nuoren aikuisen itsenäistymisen elämänvaiheesta ja siihen liittyvästä köyhyydestä. Aineisto on rajattu 30 ikävuoteen, sillä usein kertomuksissa kerrotaan useamman vuoden takaisista tapahtumista ja täten voidaan ajatella että suurimmaksi osaksi kertomukset kertovat samasta elämänvaiheesta kaikkien kirjoittajien kohdalla. Aineistoksi on valikoitunut tämän ikäkatteorian perusteella 17 kirjoitusta, joista 15 on naisten kirjoittamia ja 3 miesten.

Kirjoitukset edustavat hyvin erilaisia kirjoitustyylejä ja kertomisen tapoja. Kirjoituksista löytyy omaelämäkerrallisten tekstien lisäksi joihinkin tiettyihin tapahtumiin tai ajanjaksoihin keskittyviä tekstejä. Tekstien sävyt vaihtelevat kuvailevasta ja runollisesta tekstistä hyvin suorasanaisiin ja kantaaottaviin kirjoituksiin. Osalle kirjoittajista tärkeää on ollut oman tarinan kertominen melko yksityiskohtaisestikin, osa kirjoittajista taas on halunnut ottaa vahvasti kantaa jonkun tietyn ihmisryhmän puolesta. Motiivit kirjoittamiseen ovat olleet monenlaisia ja tämän vuoksi lopputuloksena on hyvin monenlaisia tarinoita elämästä köyhyyden keskellä. Kirjoitusten erilaiset sävyt ovat aineiston selvä vahvuus, sillä teksteistä välittyy lukijalle hyvin köyhyyteen liittyvien tunteiden koko kirjo. Kirjoituksissa näkyy köyhyyteen liittyvä katkeruus, häpeä, syyllisyyden tunto ja ahdistus, mutta myös huumori, itseironia ja hankalista olosuhteista selviytymiseen liittyvä onnistumisen ilo.

Vaikka tekstien kirjoittajat edustavat melko kattavasti suomalaisten köyhien väestöryhmää, liittyy aineistoon samat ongelmat kuin kaikkiin muihinkin kirjoituskilpailujen ja kirjoituspyyntöjen kautta tuotettuihin tutkimusaineistoihin (ks. esim. Nätkin 1997, 263–272). Kilpailun osallistujiksi valikoituvat luonnollisesti ne, joille itsensä ilmaiseminen kirjoittamalla ei tuota ongelmia. Vaikka kirjoitukset edustavat todella monenlaisia ihmisiä, ovat tietynlaiset ryhmät korostuneet muita enemmän kirjoituskilpailuun osallistuneissa. Suurin osa kirjoituskilpailuun osallistuneista oli naisia ja myös tämän tutkielman aineistoksi valituissa kirjoituksissa korostuivat naisten köyhyyskokemukset. Syy naisten enemmistöön voi olla esimerkiksi se, että he mahdollisesti kokevat omasta elämästään kirjoittamisen miehiä luonnollisempana, mutta toisaalta naisten osuus köyhistä on jonkin verran miehiä suurempi myös koko väestössä (Penttilä ym. 2003, 42–43). Lisäksi huomattavan moni kirjoittajista kertoo olevansa korkeasti koulutettu, vaikka korkeakoulutettuja köyhien keskuudessa ei ole yhtä paljon kuin, miltä se aineiston perusteella näyttäisi. Tiettyjen väestöryhmien köyhyys korostuukin tässä aineistossa muita enemmän ja todennäköisesti juuri kaikista huono-osaisimman väestönosan ääni jää kuulematta tai ainakin se on aliedustettuna aineistossa. Esimerkiksi asunnottomuus ja päihteiden käyttö eivät ole kovinkaan usein kirjoituksissa toistuvia teemoja, vaikka juuri näille ihmisille ongelmat yleensä kasaantuvat ja he muodostavat kaikkein huono-osaisimpien ihmisten joukon.

Kun ollaan kiinnostuneita köyhyyden subjektiivisesta luonteesta ja ihmisten omista mielipiteistä, tällainen aineisto sopii tarkastelun kohteeksi erityisen hyvin. Köyhyyden määrittely on jäänyt kirjoituskilpailuun osallistuneiden itsensä tehtäväksi, sillä kilpailuun on voinut osallistua kuka tahansa, joka on itse määritellyt itsensä köyhäksi. Tällöin ihmisten todellisilla tuloilla, menoilla tai elinolosuhteilla ei ole merkitystä, vaan sillä miten ihmiset itse kokevat oman tilanteensa. Kirjoituskilpailusta on kulunut jo useampi vuosi, mikä saa pohtimaan sitä, minkälaisia vastaavat kirjoitukset olisivat jos ne olisivat aivan tuoreita kirjoituksia. Miten näkyisi suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen 2000- ja 2010-luvuilla? 2000-luvulla nähtiin 1990-luvun laman jälkeen ennätyksellinen talouskasvu, jonka hedelmät kuitenkin jakautuivat varsin epätasaisesti (ks. esim. Julkunen 2006, 219). Tämän jälkeen on jälleen koettu taloudellinen laskusuhdanne, jonka jälkeen poliittiset päättäjät ovat maallaneet uhkakuvia vanhenevasta väestöstä ja yhteiskunnan kasvavasta kestävyysvajeesta. Suomalainen yhteiskunta onkin ehtinyt muuttua viimeisten vuosien aikana jo niin paljon, että uskoisin sen näkyvän ihmisten kertomuksissa mikäli kirjoitukset olisivat vastikään kirjoitettuja. Toisaalta vastaavia aineistoja kerätään tämänlaisessa mittakaavassa hyvin harvoin, joten voidaan myös ajatella että tämän aineiston tutkiminen on edelleen antoisaa ja ajankohtaista.

5.5 Analyysin eteneminen

Yhtä ainoaa tapaa tehdä narratiivista analyysia ei ole. Narratiivisuus ymmärretäänkin usein suhteellisen väljänä lähestymistapana, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana (Heikkinen 2001, 116). Tämän luvun tarkoituksena on selventää sitä, miten narratiivinen lähestymistapa on käytännössä toteutettu tutkimuksen analyysivaiheessa. Tutkimuksen analyysissa narratiivisuus näkyykin tietynlaisena aineiston lukutapana, jota Hyvärinen (2006, 17) kutsuu temaattiseksi luennaksi. Temaattisessa luennassa teemojen erittely ja poiminta liitetään kertomukseen sen sijaan, että teemoja ainoastaan poimittaisiin aineistosta ja vertailtaisiin keskenään (mt.). Lisäksi aineistosta on etsitty toistuvia juonirakenteita ja köyhyyden selittämisen tapoja, joiden kautta on pyritty tekemään koko aineistoon sopivia yleistyksiä.

On kuitenkin huomattava, että analyysin tuloksena tuotettu yleistys on aina tutkijan oma konstruktio, jolloin lopputulos ei välttämättä heijasta ainoastaan tutkittavien omaa ääntä ja heidän käsityksiään tutkittavasta aiheesta. Tekstien rakennetta tutkimalla ja tulkintoja tekemällä voidaan kuitenkin päästä käsiksi köyhyyden merkityksellistämisen prosesseihin paremmin kuin tyytymällä pelkästään tekstien ilmisälttöjen tarkastelemiseen (Riessman 1993, 61). Blomberg, Kallio ja Kroll (2010, 593) kohtasivat pohjoismaisten sosiaalityöntekijöiden köyhyysasenteita tutkiessaan kritiikkiä käyttämäänsä tutkimusmenetelmää kohtaan. Heidän kvantitatiivisessa tutkimuksessaan köyhyyden syyt olivat tutkittaville valmiiksi annettuja, mistä syystä tutkittavien mahdolliset omat tulkinnat köyhyyden syistä jäivät piiloon. Kvalitatiivisen köyhyystutkimuksen avulla voidaankin vastata tähän haasteeseen ja täydentää tietoa köyhyyteen johtavista syistä. Tässä tutkimuksessa on pyritty ensisijaisesti tutkittavien oman äänen esille tuomiseen ja heidän tuottamiensa tulkintojen tarkasteluun.

Riessman (2008, 24) on kiinnittänyt huomiota siihen, miten tutkimusten haastattelutilanteissa syntyy syitä eritteleviä kertomuksia erityisesti silloin kun haastateltava on joutunut yleisten normien mukaisten elämänkulun ulkopuolelle. Vaikka tässä tutkielmassa ei ole kyse haastatteluaineiston analysoinnista, sama ilmiö on nähtävissä myös tutkimuksen kohteeksi valituissa köyhyyskertomuksissa. Elämän muutostilanteissa ihmiset kertovat pitkiä juonellisia selontekoja elämänkulustaan ja tarkoituksena on tällöin nykyhetkestä käsin tulkita menneisyys ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. (Mt, 10.) Tutkijan on kuitenkin aina tiedostettava oman tutkimuksensa olevan vain yksi esitys ja tulkinta tutkittavasta ilmiöstä ja samaa aineistoa käyttäessään toinen tutkija voisi

kiinnittää huomion hyvin erilaisiin asioihin aineistossa ja saada aikaan hyvin erilaisen lopputuloksen. Tämän vuoksi on tärkeää, että tutkijan tulkintaprosessi on tuotu tutkimuksen kaikissa vaiheissa esiin siten, että lukija voi tutkijan päättelypolkuja seuraamalla tehdä omat tulkintansa ja johtopäätöksensä (Eskola & Suoranta 1998, 200).

Käytännössä analyysi on toteutettu niin, että aineistoksi valitut kirjoitukset on käyty läpi poimien kirjoituksista ne kohdat, joissa kirjoittajat kuvaavat köyhyyteensä johtaneita syitä. Aineistosta on siis pyritty jättämään ulkopuolelle ne kohdat, joissa kirjoittajat kuvaavat yksityiskohtaisesti arkeaan tai kertoo niistä selviytymiskeinoista, joita käyttää köyhyydestä selvitäkseen. Tutkijana olen jo tässä vaiheessa tehnyt aineistostani tulkintoja, sillä köyhyyteen vaikuttaneiden tekijöiden jäsentäminen sekoittuu monessa kohtaa myös arjen ja selviytymiskeinojen kuvaamiseen. Ensimmäisen lukukerran ja aineiston rajaamisen jälkeen olen lukenut kirjoitukset useaan kertaan läpi kiinnittäen huomiota aineistossa toistuviin teemoihin, tapoihin selittää köyhyyttä ja kirjoittajien tapaan eritellä omia, köyhyyteen johtaneita, elämäntapahtumia. Tässä kohtaa olen kiinnittänyt huomiota nuorten aikuisten tapaan kertoa köyhyydestä suhteessa normaaliin elämäntapaan sekä selittää köyhyyttä usein ohimenevänä elämänvaiheena. Olen tässä vaiheessa tehnyt monia hyvin sekaviakin muistiinpanoja ja pyrkinyt pääsemään tätä kautta kertomusten ilmisältöä syvemmälle. Olen kiinnittänyt huomiota kertomusten aloituksiin, lopetuksiin ja juonen kulkuun sekä kirjoittajien käyttämiin ilmaisuihin ja käsitteisiin. Tutkittavien omiin ilmaisuihin ja käsitteisiin keskittymällä olen pyrkinyt käsittelemään köyhyyden kokemusta mahdollisimman aineistolähtöisesti. Olen myös tarkastellut jokaista köyhyyskertomusta kokonaisuutena ja pyrkinyt löytämään kertomuksen juonirakenteista toistuvia piirteitä. Tässä kohtaa huomasin juonirakenteen noudattavan usein sellaista kaavaa, jossa kertomus köyhyydestä kerrotaan epäonnistumisien ja niistä selviytymisen kautta.

Alustavien teemojen valinnan jälkeen olen lukenut aineiston vielä kunkin teeman näkökulmasta uudelleen ja olen tässä vaiheessa rajannut aineistoa tekemällä teksteistä tiivistelmät, joihin olen koonnut vain kunkin teeman kannalta oleellisen sisällön. Tiivistelmien avulla olen voinut vertailla kertomuksia paremmin keskenään ja keskittyä rajatusti kulloinkin käsittelemääni teemaan. Tiivistelmien avulla on ollut mahdollista hahmottaa paremmin myös tekstin rakenne sen sijaan, että huomio kiinnittyisi ilmisältöön tai itseä eniten teksteissä kiinnostaviin kohtiin. En ole kuitenkaan pyrkinyt tekemään tiukkaa jaottelua sisällön ja muodon välillä, vaan tavoitteena on näiden lähestymistapojen integroiminen (Kaasila 2008, 47–48) siten, että sisältö ja muoto tuovat esille eri

puolia tutkittavasta ilmiöstä. Valittujen teemojen kautta olen pyrkinyt luomaan yleistyksen nuorten aikuisten tavoista selittää omaan köyhyyteensä vaikuttaneita tekijöitä.

5.6 Tutkimusetiikka

Köyhyystutkimuksessa tutkimusetiikka on aihe, jota ei voi sivuuttaa. Köyhyystutkimuksessa tutkijan tuleekin ottaa huomioon erityisesti se tosiasia, että hän tekee arvioita ja yleistyksiä sellaisen ihmisryhmän elämästä, joka harvoin saa omaa ääntään yhteiskunnassa kuuluville. Kun arvioidaan köyhyyteen johtaneita syitä, ollaan erityisen herkän aiheen äärellä. Köyhyyttä selitetään niin eri tavoin esimerkiksi puoluekannasta riippuen, joten tutkijan tulee olla hyvin selvillä omista arvoista ja asenteistaan tällaista tutkimusta tehdessään. Täysin puolueetonta ja arvoista ja asenteista vapaata analyysia on todennäköisesti mahdoton tehdä, mutta tämän asian ymmärtäminen auttaa tutkijaa tarkastelemaan kriittisemmin omaa toimintaansa.

Tätä tutkimusta tehdessäni olen joutunut pohtimaan omaa rooliani tutkimuksen tekijänä monesta eri näkökulmasta. Köyhyys tutkimusaiheena on seurannut mukanaani jo vuosia alkaen kandidaatintutkielmasta, ollen välillä muutamia vuosia unohduksissa ja palaten sitten ajatuksiini Pro gradu -työn yhteydessä. Tämän ajanjakson aikana oma elämäntilanne on ehtinyt muuttua soluasunnossa asuvasta opiskelijasta työssäkäyväksi ja perheelliseksi. Työmarkkina-asema on ehtinyt vaihdella osa- ja määräaikaisen sekä vakituisen ja kokoaikaisen työn välillä. Täten oma taloudellinen tilanne on vaihdellut vuosien varrella melkoisesti ja oma suhtautuminen rahaan, sen ansaitsemiseen ja kuluttamiseen ovat kokeneet monia muutoksia. Myös työkokemuksen kautta saatu tieto erilaisten ihmisten elämäntilanteista on väistämättä muokannut suhtautumistani köyhyyteen. Koen kuitenkin, että omat ja muiden kokemukset erilaisista elämäntilanteista antavat mahdollisuuden tarkastella köyhyyttä eri näkökulmista ja toisaalta oman elämäntilanteen muuttuminen on myös auttanut itseäni säilyttämään kiinnostuksen köyhyystutkimusta kohtaan ja auttanut toisaalta ymmärtämään sitä, miten eri elämänvaiheisiin liittyy erilaisia toimeentuloon liittyviä haasteita. Vilkon (1997, 81) mukaan sosiaalitieteellisen tutkimuksen tekijät liian harvoin pohtivat omaa rooliaan ja vaikutustaan tutkimuksen lopputulokseen. Köyhyystutkimuksen ollessa hyvin sensitiivinen aihe, tutkijalla on mielestäni erityisen suuri vastuu arvioida omaa rooliaan. Toisaalta on hyvin luonnollista peilata omaa elämäänsä tutkittavien elämäntarinoihin, mutta myös erityisen tärkeää osata erottaa nämä kaksi asiaa toisistaan.

6 KÖYHYEDEN SYYT NUORTEN AIKUISTEN KERTOMUKSISSA

Tutkimusaineistoksi valitut 18–30 -vuotiaiden nuorten aikuisten köyhyyskertomukset ovat kaikki yksilöllisiä ja ainutkertaisia kertomuksia arjesta köyhyeden keskellä. Kukin kirjoittaja kertoo köyhyyskertomuksensa painottaen itselleen tärkeitä ja merkityksellisiä tapahtumia ja asioita. Kuten arkielämäkään, eivät myöskään siitä kerrotut tarinat ole koskaan yksiselitteisiä tai yksinkertaisia. Tästä huolimatta köyhyyskokemuksista on löydettävissä myös yhtäläisyyksiä ja tiettyjä kertomisen tapoja ja juonirakenteita, jotka toistuvat kertomuksesta toiseen. Kirjoitusten motiivina voidaan pitää sitä, että kirjoittajat ovat halunneet tuoda omaa näkökulmaansa köyhyydestä yleiseen tietoisuuteen, mutta kirjoittaessaan he ovat samalla rakentaneet käsitystä omasta elämäkulustaan ja minuudestaan myös itselleen. Tämän analyysiluvun tarkoituksena on tehdä näkyväksi niitä selittämisen tapoja ja köyhyyskertomusten juonirakenteita, jotka aineistossa toistuvat. Tätä kautta on mahdollista myös löytää jotain uutta näkökulmaa köyhyydestä ja köyhyeden syistä käytävään keskusteluun.

Usein yhden kertomuksen sisältä on löydettävissä useita eri tapoja lähestyä tarkasteltavaa ilmiötä ja voidaankin sanoa, että jokainen tähän analyysiin valittu teema kertoo tarinaa köyhyydestä tietystä näkökulmasta ja selittää omalla tavallaan tutkimuksen kohteena olleiden nuorten aikuisten tapaa kuvata omaan köyhyyteensä johtaneita syitä. Aineistoon tutustuessani huomioni kiinnittyi toistuvasti kirjoittajien tapaan kuvata itseään suhteessa muihin ja samalla tutkittavat tuottivat paljon sekä köyhyeden että normaaliuden määrittelyä. Itsen ja muiden määrittelyn kautta kirjoittajat myös pohtivat sitä, miten itse ovat päätyneet taloudellisesti tiukkaan elämäntilanteeseen. Ensimmäisessä alaluvussa käynkin läpi näitä määrittelyjä ja keskityn tarkastelemaan kertomuksien rakennetta köyhyyttä ja normaaliutta määrittelevien ilmauksien kautta. Tätä kautta pyrin tiivistämään tutkittavien näkemyksiä köyhyydestä ja niin sanotusta normaalista elämästä.

Koska tutkimuksen kohteeksi valittiin nuoret aikuiset, kertomuksissa luonnollisesti korostuivat tähän elämänvaiheeseen liittyvät teemat ja kirjoittajat myös tietoisesti pohtivat omaa köyhyyttään osana nuorta aikuisuutta. Toisen alaluvun teimana onkin kertomus köyhyydestä osana nuorta aikuisuutta ja tavoitteena on keskittyä nuoren aikuisen köyhyyskertomuksen erityispiirteisiin ja tästä näkökulmasta kerrotun kertomuksen kulkuun ja rakenteeseen. Kolmannessa alaluvussa käyn läpi

teemaa yrittämisestä ja epäonnistumisesta, johon huomioni kiinnittyi tarkastellessani erityisesti kirjoitusten juonirakenteita. Tämä teema toistui monessa kirjoituksessa selkeänä tapana tuottaa omaa kertomusta köyhyyteen ajautumisesta. Nämä eri näkökulmista tuotettujen yleistyksien kautta pyrin tarkastelemaan köyhyyttä useammasta eri näkökulmasta ja tuomaan samalla esille kirjoittajien omaa ääntä.

6.1 Köyhyyden ja normaaliuden määrittelyä

Kertomus köyhyydestä kerrotaan aina suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteisöön ja niillä on merkittävä vaikutus yksilön tapaan määrittellä köyhyyttä ja kertoa omaa tarinaansa köyhyydestä. Kertomus köyhyydestä on kertomus elämästä yhteiskunnan reunalla, mutta samalla se on myös kertomus hyväosaisuudesta ja kertomus yhteiskunnan vallitsevasta tilasta. Tässä luvussa kuvataan tutkimusaineistoksi valittujen nuorten aikuisten tapoja määrittää köyhyyttä köyhyyskertomuksissaan. Näiden määrittelyjen voidaan sanoa kuvaavan yksittäisen ihmisen elämän lisäksi 2000-luvun suomalaista todellisuutta. Tämän luvun tarkoituksena on tuottaa tiivistetty kuvaus siitä, miten nuoret aikuiset ymmärtävät ja määrittelevät köyhyyden toisaalta omalla kohdallaan, yleisesti ja myös suhteessa normiin eli niin sanottuun tavallisuuteen. Tätä kautta on mahdollista saada tietoa tämän päivän nuorten aikuisten tavasta jäsentää käsityksiään olemassa olevasta todellisuudesta ja siihen liittyvistä normeista.

Kävin aineiston läpi niin, että poimin kertomuksista kaikki köyhää ihmistä ja kaikki "tavallista" tai hyväosaista ihmistä tai heidän elämäntyylään kuvaavat ilmaisut, ominaispiirteet ja määrittelyt. Toisin sanoen kiinnitin erityistä huomiota köyhyyskertomuksissa käytettävään kieleen ja yksittäisiin sanoihin ja ilmaisiin. Tämän jälkeen luokittelin käsitteitä ja määrittelyjä erilaisin tavoin etsien niitä kuvaavia yläkäsitteitä. Pyrin myös kiinnittämään huomiota siihen, missä kohdissa kertomusta nämä määrittelyt nousivat esille ja millä tavalla nämä määrittelyt veivät kirjoittajan omaa köyhyyskertomusta eteenpäin. Tätä kautta pyrin yksinkertaistamaan kertomusten välittämää kuvaa stereotyyppisestä köyhästä ja niin sanotusta tavallisesta tai hyväosaisesta ihmisestä ja heidän elämäntyyleistään.

Kuvaavaa on, että aineistosta löytyi ainoastaan yksi positiivinen määritelmä köyhästä ihmisestä: selviytyjä. Muuten kertomukset loivat kuvaa huonosti itsestään huolta pitävästä ja muista

riippuvaisesta epäonnistujasta. Mielenkiintoista ja huomion arvoista on kuitenkin, että köyhyyden määritelmiä tuotettiin kertomuksissa suurimmaksi osaksi niissä kohdissa, joissa kirjoittajat kuvasivat joko muiden ihmisten köyhyyttä tai sitä miten he kokevat muiden ihmisten suhtautuvan omaan itseensä. Kertomuksissa kirjoittajat määrittelevätkin useimmiten itseään ja köyhyyttään muiden ihmisten äänellä. Tämä kertoo siitä, että köyhyyteen liittyy vahvasti kokemus häpeästä ja toiseudesta, yhteiskunnan ja normin ulkopuolelle jäämisestä.

Pitäisköhän mun käyttää täs synonyymia sanalle köyhä. Sitä sanaa, jota muut ihmiset käyttää, ne jotka on parempia kuin me köyhät. Esimerkiks sana sossupummi kuulostaa hyvin osuvalta, sehän Suomessa on niiden niin kutsuttujen parempien mielestä synonyymi sanalle köyhä. Lisäksi toiselta merkitykseltään sossupummi tarkoittaa saamatonta, ja sitä et itse sen saamattomuutensa on valinnu. (Nainen 22v.)

Kuten tämä esimerkki havainnollistaa, kertomuksissa esiintyneet määritelmät kuvaavat enemmän köyhyyden kulttuurisia stereotyyppioita kuin varsinaisesti kirjoittajien omia mielipiteitä. Esimerkissä kirjoittaja nostaa esille ilmaisun *sossupummi*, jonka kokee olevan yleinen köyhyyden määritelmä suomalaisessa yhteiskunnassa. Oman ja muiden köyhyyden määrittelyn stereotyyppien kautta kertookin todennäköisesti siitä, miten kirjoituskilpailuun osallistuneet nuoret aikuiset ovat kohdanneet monenlaisia ennakkoluuloja ja asenteita ja miten he toisaalta kokevat elämäntilanteessaan häpeää. Köyhyyden määritelmät olivat kirjoituksissa tietyllä tavalla hyvin yhtenäisiä, mikä kertoo siitä että kertomuksissa vahvistetaan tietynlaista kulttuurista kertomusta köyhyydestä.

Toisaalta monissa kirjoituksissa kuvattiin myös itsestä poikkeavaa köyhää, jota voisi ehkä nimittää myös köyhyyden kovaksi ytimeksi. Tällöin kirjoittajat käyttivät sellaisia ilmaisuja, kuten *rasvatukkainen, uurrekasvoinen muija, laitapuolen kulkija, ja housuun kussut pultsari*. Nämä ilmaukset kuvaavat hyvin sitä, miten köyhyyteen liittyy vahvoja mielikuvia yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisestä. Useat kirjoittajat tekivät kirjoituksissaan tietyllä tapaa selvää eroa itsen ja tämän köyhyyden kovan ytimen välille.

Katselin niitä ihmisiä, joista olisi kai voinut tulla jotain, vaan kun ei tullut. Tai tuli sittenkin: niitä Heppuja ja Mirkkuja, jotka ostarilla kierretään kaukaa, kun iltapäivän känni muuttuu koomaksi ja jalat peittävätkin alta. Kyllä, aivan varmasti, he olivat köyhiä. Vähävaraisia, syrjäytyneitä tai syrjäytettyjä. (Nainen 29v.)

Tässä esimerkissä kirjoittaja katsoo etäältä omasta köyhyydestään poikkeavaa köyhyyttä ja tekee arvioita tai tulkintoja näiden köyhien elämästä ja köyhyyteen johtaneista syistä. Sitaatissa köyhä on ihminen, joka kierretään kaukaa ja josta olisi toisenlaisissa olosuhteissa *voinut tulla jotakin*. Toisaalta kirjoittaja tuo esille ihmisten oman toiminnan vaikutukset heidän elämäänsä kuvaamalla juomisen aiheuttamaa olotilaa ja toisaalta kirjoittaja kuvaa sitaatissa hyvin myös sitä, miten ympäröivä yhteiskunta näyttelee omaa rooliaan näiden ihmisten elämässä. Tästä kertoo erityisesti se, että viimeisessä lauseessa kirjoittaja viittaa sekä syrjäytymisen että syrjäyttämisen käsitteisiin. Koska toisten olemassaolo on identiteetin rakentumisen välttämätön edellytys (Helne 2002, 116), kirjoittajat vahvistavat muunlaista köyhyyttä määritellessään myös omaa identiteettiään. Eron tekeminen itsen ja muiden köyhien välille näkyi kertomuksissa siten, että kirjoittajille oma köyhyys oli enemmän näkymättömiä asioita, kuten saamattomuutta, tyhmyyttä, häviämistä ja syyllisyydentuntoa kun taas köyhyyden kovaa ydintä edustavien köyhyys määriteltiin kaikin puolin näkyväksi ja jo ihmisen ulkomuodostakin pääteltäväksi asiaksi.

Näkyvää ja äärimmäistä köyhyyttä kuvatessaan kirjoittajat tekevät toisaalta eroa itsen ja muiden välille, mutta oikeastaan myös määrittelevät sitä, mitä absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys tarkoittavat suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa. Edellä kuvailtu näkyvä köyhyys on kaikin tavoin absoluuttista ja siihen liittyy usein sellaista puutetta ja kurjuutta, joka ulottuu kaikille elämän osaluueille. Oman köyhyyden määrittelemisen näkymättömien asioiden kautta sen sijaan kuvaa hyvin sitä, miten köyhyys koetaan suhteessa muihin ihmisiin ja miten sen suurimmat vaikutukset ovat usein henkisiä ja köyhyyttä kokevan mielenterveyttä ja yleistä hyvinvointia huojuttavia. Tällöin köyhyys on mitä suurimmassa määrin suhteellista, kokijasta riippuvaista. Häpeä, syyllisyys, eristäytyminen ja tunne siitä, ettei voi toteuttaa elämässään niitä asioita, joita todella haluaisi ovat kirjoitusten perusteella suurempia köyhyyteen liittyviä rajoituksia kuin varsinainen rahanpuute arjessa. Köyhyys näkyykin kirjoittajien elämässä ehkä usein vaatimattomuutena asuinoloissa, ruokavaliossa tai vaatetuksessa, mutta näitä asioita vaikeammaksi koetaan esimerkiksi omasta työttömyydestä kertominen tai sosiaalisesta kanssakäymisestä kieltäytyminen tai ulkopuolelle jääminen rahanpuutteen vuoksi.

Alla on kuvattu taulukon avulla tiivistetysti sitä, minkälaisia tekijöitä kirjoittajat kuvasivat köyhyyttä määritellessään. Olen kerännyt aineistosta kaikki köyhää ihmistä ja niin sanotusti normaalia ihmistä kuvaavat ilmaisut ja sen jälkeen muodostanut näitä määrittelyjä kuvaavia

yläkäsitteitä ja pyrkinyt löytämään sellaiset käsitteet, jotka kattaisivat kaikki kirjoituksissa tuotetut köyhyyden määrittelyt.

TAULUKKO 1. Köyhyyden määrittelyn osa-alueet

TUNTEET	ELÄMÄNTYYLI	ELINTASO
Häpeä	Asumismuoto	Työmarkkina-asema
Riippuvaisuus	Kulutusvalinnat	Tulotaso
Epäonnistuminen	Ajankäyttö	Taloudellinen
Ulkopuolisuus		turvaverkosto
Syrjäytyminen		
Syällisyys		

Kirjoituksista oli löydettävissä kolme osa-aluetta, joiden kautta köyhyyttä kokeneet kuvasivat toisaalta omaa köyhyyttään mutta myös normaalia tai normina pidettävää elämäntyyliä. Nämä olivat tunteet, elämäntyyli ja elintaso. Yllä olevaan taulukkoon olen koonnut sellaiset yläkäsitteet, jotka kokoavat alleen kirjoittajien käyttämät köyhyyden määrittelyt ja ilmaisut. Tämä jaottelu kuvaa niitä eri osa-alueita, joille köyhyyden kokemus ulottuu nuorten aikuisten kertomusten perusteella. Jaottelu tuo esille sen, miten köyhyys on ilmiö, joka ulottuu elämässä monelle eri osa-alueelle ja koostuu toisaalta monen eri tekijän summana. Koska aineiston perusteella oli koostettavissa monta eri elämän osa-aluetta kattava tiivistys, kertoo se siitä, miten hyvin kirjoittajat tiedostivat oman tilanteensa ja köyhyyden merkityksen elämässään.

Kertomuksissa köyhyyttä määriteltiin pääasiassa riippuvaisuuden, epäonnistumisen ja syrjäytymisen kuvauksina, joka näkyi kertomuksissa sellaisien termien käyttönä kuten esimerkiksi *ikuinen häviöjä*, *tyhmä* ja *häpeäpilkku*. Normaalitua ja hyväosaisuutta määrittäessä tunteisiin liittyvät määrittelyt eivät juuri näkyneet kertomuksissa, mutta tämä johtuu luonnollisesti siitä, että kirjoittajat kuvasivat kertomuksissaan omaa kokemustaan ja omia tunteitaan. Niin sanottuja normaaleja ihmisiä tai taloudellisesti hyvin toimeentulevia ihmisiä kuvaavia tunteisiin liittyviä ilmauksia olivat kuvaukset *kateellinen* ja *välipitämätön*. Myös läheisiltä saatu henkinen tuki tai sen puute nousi kirjoituksissa sellaiseksi köyhyyttä määrittäväksi tekijäksi, joka toistui kertomuksissa

usein. Näitä tekijöitä yhdistää kokijan subjektiivinen tunnekokemus, minkä vuoksi olen koonnut nämä taulukossa Tunteet -yläkäsitteen alle.

Lisäksi määritelmässä korostuivat taulukon toiseen sarakkeeseen kootut yksilön elämäntyyliin liittyvät asiat, joista kirjoittajat mainitsivat kirjoituksissaan sellaisia asioita kuten alkoholin käyttö, epäsiisteys ja tietynlaiset kulutusvalinnat. Tällaisista ilmauksista köyhyyttä kuvaavia esimerkkejä ovat *likaiset lenkkarit, nuori äiti ja koti vuokratalossa*. Esimerkkejä normaaliutta kuvaavista ilmauksista ovat sen sijaan *äidin hienot vaatteet ja meikit, ikioma koti, joululahjat ja etelänmatkat*. Näitä tekijöitä yhdistää se, että ne ovat materiaalisen puutteen tai materiaalisen vaurauden seurausta, mutta myös se että nämä ovat ainakin osittain yksilön omiin valintoihin liittyviä tekijöitä.

Erityisesti yhteiskunnan normin määrittely tuotettiin suhteessa tiettyyn elintasoon ja asioihin, jotka edustavat tietynlaista elintasoja. Elintasoja kuvaavia määritelmiä ja ilmauksia kuvattiin työmarkkina-asemaan, tulotasoon ja taloudellisen turvaverkoston viittaavien ilmauksien kautta. Köyhän työmarkkina-asemaa kuvaavia ilmauksia olivat esimerkiksi *työtön ja opiskelija*, normaaliutta kuvaavia ilmauksia *palkansaaja ja hyväpalkkainen virka*. Tulotasoa kuvattiin joko sosiaaliturvan käyttämiseen liittyvien ilmauksien kautta tai palkkatyöhön liittyvien ilmauksien kautta. Taloudellinen turvaverkosto taas kokoaa alleen sellaisia kertomuksissa käytettyjä ilmauksia kuten *sossi ostaa huonekalut ja seisoo leipäjonossa sekä rikkaat vanhemmat ja vanhemmat pitää huolta*. Nuorten aikuisten köyhyyskertomusten perusteella taloudellinen turvaverkosto määritellään joko vanhempien antaman taloudellisen tuen tai valtion tulosiirtojen ja kolmannen sektorin palveluiden kautta.

Tämän luvun tarkoituksena on ollut kuvata nuorten aikuisten tapoja määritellä köyhyyttä ja toisaalta myös hyväosaisuutta tai niin sanottua tavallista elämää. Kertomuksista poimittu köyhyyttä ja normia kuvaavien ilmauksien kautta koottu taulukko kuvaa yksinkertaistetusti sitä, mille eri elämän osa-alueille köyhyys nuorten aikuisten kertomuksissa vaikuttaa. Normiin ja köyhyyteen viittaavien ilmauksien tarkastelu auttaa ymmärtämään köyhyyden subjektiivista luonnetta, sillä kertomuksissa vuoropuhelu itsen ja muiden ihmisten välillä on jatkuvasti läsnä. Tämä näkyy joko itsen kuvaamisena muiden äänellä tai itsen määrittelemisenä suhteessa joko muihin köyhiin tai hyväosaisempiin ihmisiin. Tämän näkökulman valitseminen analyysin kohteeksi auttoi tuomaan esille nuorten aikuisten omaa näkemystä siitä, mistä he kokevat jäävänsä ulkopuolelle köyhyyden vuoksi tai mistä he kokevat syrjäytyvänsä. Kertomuksissa näyttäytyi vahvana normina tavallinen perhe-elämä, johon kuuluu oma koti ja hyväpalkkainen turvattu työpaikka. Kertomusten perusteella

tämä turvattu ja tavanomainen elämä näyttikin olevan monien unelma, mikä on mielenkiintoinen huomio sukupolvesta, jonka on sanottu olevan aiempia sukupolvia vapaampi valitsemaan oma elämäntyylinsä ja jonka on sanottu kokoavan oman maailmankuvansa eri uskonnoista, ideologioista ja uskomuksista yhdistellen osia niistä keskenään (ks. esim. Helve 1996, 75–76, 81).

6.2 Kertomus nuoren aikuisen köyhyydestä

Tutkimuksen mielenkiinto kohdistui 18–30 -vuotiaiden nuorten aikuisten kokemukseen heidän köyhyyteensä johtaneista syistä. Nuoren aikuisen kokemus köyhyydestä on erilainen kuin esimerkiksi lapsen tai vanhuksen kokemus köyhyydestä ja tähän elämänvaiheeseen liittyy tiettyjä erityispiirteitä suhteessa köyhyteen. Jos suhteellista köyhyyttä tarkastellaan kotitaloustyyppin perusteella, korkein suhteellinen köyhyysaste on nuorilla ja vanhoilla yksinasuvilla sekä yksinhuoltajilla (Moisio 2010, 194). Opiskelut, itsenäistyminen, määrä- ja osa-aikaiset työsuhteet sekä perheen perustaminen ovatkin sellaisia nuorten aikuisten elämään liittyviä asioita, jotka vaikuttavat olennaisella tavalla henkilön taloudelliseen tilanteeseen. Tutkimuksen kohteena olevien nuorten aikuisten kertomuksissa tuleekin hyvin edustetuksi se erilaisten elämäntilanteiden kirjo, joka tähän elämänvaiheeseen liittyy. Kirjoittajissa on yksinasuvia, perheellisiä, opiskelijoita, työssäkäyviä ja työttömiä.

Myös Juha Mikkonen (2012) on raportissaan tarkastellut alle 30-vuotiaiden nuorten pienituloisuuden syitä Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailussa tuotetun aineiston perusteella. Mikkonen (2012, 7–19) jakaa köyhyyskertomuksissa esitetyt köyhyyden syyt neljään eri luokkaan: nykyinen sosioekonominen asema, elämänmuutokset, kontekstuaaliset tekijät ja lapsuuden olot. Raportin mukaan alle 30-vuotiaiden köyhyyskokemuksissa nykyiseen sosioekonomiseen asemaan liittyviä mainintoja köyhyteen vaikuttaneista tekijöistä esiintyi kirjoituksissa eniten (mt., 19). Näitä olivat esimerkiksi työttömyys, opiskelu, määräaikaiset työsuhteet ja yksinhuoltajuus. Kontekstuaalisista tekijöistä eniten mainintoja saivat velat ja lainat, sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuus ja korkeat elinkustannukset. Elämänmuutoksiin liittyvinä tekijöinä kirjoituksista nousivat esille esimerkiksi työpaikan menettäminen, sairastuminen ja yllättävät kulut. Lapsuuden oloista suurimman määrän mainintoja sen sijaan saivat vanhemman työttömyys ja vanhempien alhainen tulotaso. (Mt., 19.) Syykategorioiden välillä ei ole kuitenkaan suuria eroja mainintojen määrissä, minkä voidaan katsoa kertovan siitä, miten monesta eri

näkökulmasta kirjoittajat ovat omaa tilannettaan tarkastelleet ja miten hyvin he tiedostavat eri tekijöiden merkityksen oman elämäntilanteensa kannalta.

Tässä luvussa esittelen kirjoituskilpailuun osallistuneiden nuorten aikuisten tapaa kertoa siitä, miten he ovat päätyneet tilanteeseen, jossa määrittelevät itsensä köyhiksi. Tarkastelen kirjoitusten rakennetta ja sitä, miten kirjoittajat rakentavat köyhyyskertomustaan suhteessa nuoreen aikuisuuteen. Olen valinnut kirjoituksista kaksi eri näkökulmaa nuorten aikuisten köyhyyteen liittyvien erityispiirteiden käsittelemiseen. Ensimmäisessä alaluvussa keskityn kuvaamaan opiskelijan köyhyyttä, sillä se on kirjoituksissa selkeästi toistuva teema ja tapa jäsentää nuorten aikuisten kokema köyhyyttä. Opiskelijan kokemaan köyhyyteen liittyy myös tiettyjä erityispiirteitä verrattuna muuhun nuorena aikuisuudessa koettuun köyhyyteen. Toisessa alaluvussa sen sijaan kuvaan köyhyyttä suhteessa turvaverkkojen pettämiseen. Nuoret aikuiset ovat usein vaihtuvien elämäntilanteiden myötä tekemisissä monien eri tukiverkostojen kanssa ja turvaverkkojen puuttuminen tai pettäminen ovat asioita, jotka usein syventävät köyhyyskokemusta merkittäväällä tavalla. Kirjoitukset rakentuivatkin usein suhteessa turvaverkkoihin liittyvien kokemusten läpikäymiseen. Näiden teemojen valitseminen rajaa ulkopuolelle sellaisia näkökulmia nuorten aikuisten köyhyyteen, jotka näkyivät aineistossa valittuja teemoja vähemmän. Myös aineistossa esille tulleet epätyypillisten töiden tekemiseen liittyvä köyhyyden kokemus tai nuorten lapsiperheiden kokemukset olisivat olleet mielenkiintoisia näkökulmia käsitellä nuoren aikuisen köyhyyttä. Tässä aineistossa opiskelijan kokema köyhyys kuitenkin korostui muunlaiseen nuoren aikuisen kokemaan köyhyyteen verrattuna, minkä vuoksi analyysin rajaaminen tähän näkökulmaan oli mielekästä.

6.2.1 Opiskelijan valittu köyhyys

Opiskelijoiden kokema köyhyys korostuu tutkimuksen aineistoksi valituissa köyhyyskirjoituksissa huomattavasti. Osassa kirjoituksista opiskelijan kokema köyhyys on selvästi valittu kirjoituksen näkökulmaksi, mutta suurimmassa osassa kirjoituksista se tulee kuitenkin ainakin jollain tavalla esille. Nuori aikuisuus on tietysti aika jolloin suurin osa hankkii itselleen ammatin, mutta opiskelijoiden ja opiskelun korostuminen aineistossa voi olla seurausta myös siitä, että opiskelijan tulotaso on esimerkiksi työttömän tulotasoa alhaisempi. Kirjoituksissa opiskelijan köyhyys

erottautuu kuitenkin muiden nuorten aikuisten köyhyydestä siten, että opiskelijan köyhyyttä selitetään ensisijaisesti valintana ja ohimenevänä elämänvaiheena.

Muutin pois kotoa löytääkseni oman tavan elää ja kasvaakseni aikuiseksi. Olin köyhä, kuten kuka tahansa nuori ihminen. Ei siinä mitään ihmeellistä –muutin Helsinkiin opiskellakseni yliopistossa ja ennen kaikkea päästäkseni pois synnyinkaupungistani suureen kaupunkiin ja kaikkeen siihen, mitä se piti sisällään. En silti kokenut olevani köyhä, sillä ymmärsin, että kaikki tämä oli vain luonnollinen osa sitä elämänvaihetta. Ja olihan minulla unelmat siitä, miten toisenlaiseksi elämäni vielä muuttuisi, kunhan minusta tulisi vanhempi, vaikka kolmekymppinen. (Mies 28v.)

Aineistoesimerkissä näkyy monta opiskelevan nuoren aikuisen elämään liittyvää ajatusta, jotka toistuvat jollain tavalla muissakin opiskelijoiden kirjoituksissa. Opiskeluissa on kyse itsenäistymisestä sekä oman itsensä ja elämäntavan etsimisestä, jota kirjoittaja kuvaa ilmaistessaan motiivikseen opiskelujen aloittamiselle *löytääkseni oman tavan elää*. Sitaatissa kirjoittaja kertoo olleensa köyhä, mutta myös kirjoittaa ettei kokenut olevansa köyhä. Tämä kuvaa hyvin sitä, miten opiskeluihin liittyvä pienituloisuus koetaan normaaliin elämään kuuluvana vaiheena, mutta kokemus todellisesta köyhyydestä erotetaan tästä väliaikaisesta opiskelijan köyhyyskokemuksesta.

Kertomuksissa korostuvat myös nuorten aikuisten unelmat, joihin usein liittyy ajatus esimerkiksi hyväpalkkaisesta työstä, omasta kodista ja turvatusta elämästä. Kirjoituksissaan opiskeluistaan maininneet nuoret aikuiset tuovat useimmissa kirjoituksissa esille jollain tavalla ajatuksen opiskelujen jälkeisestä elämässä. Tämä näkyy kirjoituksissa siten, että kirjoittajat kertovat tekevänsä tällä hetkellä töitä tulevaisuutensa eteen.

Koko ajan teen hommia sen eteen et saan ammatin ja pärjään ite... Nyt mä nitkutan itte ja mä nitkutan siks, et voisin joskus nitkuttaa vähän vähemmän. (Nainen 22v.)

Kirjoittaja opiskelee yliopistossa, haaveilee hyväpalkkaisesta virasta ja on "varma" että tulee joskus saavuttamaan ko. aseman. (Nainen 21v.)

Opiskelun aiheuttama köyhyys nähdään esimerkkien tavoin välivaiheena, jonka jälkeen köyhyys väistyy. Opiskelijan köyhyyden tunnuspiirre näyttääkin kertomusten perusteella olevan väliaikaisuus tai ainakin ajatus siitä, että köyhyys tulee olemaan väliaikaista. Esimerkiksi Laura Kolbe (2010, 235) kuvaa tätä ilmiötä niin, että nuoruuteen liittyy usko siitä, että voi itse päättää

omista valinnoistaan. Hänen näkemyksensä mukaan luokkaerot nousevat kunnolla esiin vasta kun opintoja lopetellaan ja ryhdytään perustamaan perhettä. Myös köyhyyskertomuksissa tämä näkyy toisinaan pettymyksenä opiskelujen jälkeiseen asemaan ja taloudelliseen tilanteeseen. Toisaalta nuorten aikuisten ikäpolvi on kasvatettu unelmoimaan ja uskomaan koulutuksen tuomaan taloudelliseen turvaan. Vielä Kankaan ja Ritakallion vuonna 1996 (39–40) julkaiseman tutkimuksen mukaan koulutus suojasikin hyvin köyhyydeltä, mutta enää 2010-luvulla pelkän koulutuksen ei voida ajatella takaavan hyvää tai kohtuullista tulotasoa tai edes välttämättä työllistymistä.

Nuorten aikuisten köyhyyskertomuksissa kouluttautumisesta puhuttiin kuitenkin pääsääntöisesti suhteessa tulotasoon ja sen parantamiseen, mikä näkyy edellä olevista aineistoesimerkeistä. Yleisesti kuitenkin usein ajatellaan, että kouluttautumiselle on kuitenkin muitakin, itsensä sivistämiseen liittyviä, motiiveja, mutta näitä pohdittiin köyhyyskertomuksissa melko vähän. Tämän voidaan ajatella kertovan siitä, että nuorten aikuisten kokemukset köyhyydestä ovat opettaneet heitä suhtautumaan kouluttautumiseen ennen kaikkea käytännöllisesti. Kertomus kouluttautumisesta rakennettiin suhteessa työllistymiseen ja tietyn aseman saavuttamiseen ja omista kiinnostuksenkohteista tai itsensä sivistämisestä ja toteuttamisesta opintojen kautta ei köyhyyskertomuksissa puhuttu juurikaan.

Tietyissä elämänvaiheissa on myös luontevaa elää niukasti, kierrättää, tehdä kirpputoriostoksia ja asua esimerkiksi soluasunnossa, mutta kirjoittajien toistuva omien unelmien ja taloudellisesti vauraamman tulevaisuuden esille tuonti kertoo siitä, että tämän tyyllisen elämän toivotaan olevan pääsääntöisesti vain vaihe elämässä. Kertomus nuoren aikuisen köyhyydestä kerrotaankin lähes poikkeuksetta siten, että toivo paremmasta saa kertomuksissa suhteellisen suuren roolin. Samalla on huomattava, että kaikkiin kirjoituksiin tämä ei päde yhtäläillä. Mikäli kyse on muustakin kuin opiskelujen aiheuttamasta köyhyydestä ja kirjoittaja on esimerkiksi tehnyt pitkään pätkätöitä tai sairastunut, kokemus köyhyydestä on myös erilainen ja sisältää vähemmän toivoa paremmista ajoista. Monen eri tekijän kasautuminen näyttäytyy köyhyyskertomuksissa köyhyyttä syventävänä asiana. Tämä näkyy kertomuksissa siten, että kertomus köyhyydestä kerrotaan unelmien romuttumisena ja harvoin pelkkä rahanpuute tarkoittaa kertomuksissa köyhyyttä.

Vaikka kirjoittajat kuvasit opiskelijan köyhyyttä ensisijaisesti valintana ja näkivät sen ohimenevänä elämänvaiheena, voidaan pohtia miten valittua opiskelijan köyhyys todellisuudessa on. Ilman ammatillista koulutusta yksilön mahdollisuudet työllistymiseen ovat nyky-yhteiskunnassa hyvin

kapeat, joten jonkinlaisen koulutuksen hankkiminen on lähestulkoon välttämätöntä kohtuullisen elintason saavuttamiseksi. Tästä näkökulmasta katsottuna opiskeluihin liittyvä köyhyys ei ehkä niin selvästi näyttäyty valittuna, vaikka toki työtekoa ja opiskeluja yhdistämällä on mahdollisuus parantaa omaa tulotasoa myös opiskelujen aikana. Köyhyyskertomuksien kirjoittajien tapa kertoa opiskeluista valintana kertoo kuitenkin ehkä enemmän siitä, miten valinta tehdään yksinkertaistetusti kahden vaihtoehdon välillä: koko työura matalapalkkaisessa, vain vähän koulutusta vaativassa työssä tai opiskelijan pienituloisuus, minkä jälkeen on mahdollisuus parempiin tuloihin. Opiskelijoiden köyhyyskertomusten rakennetta tarkasteltaessa huomattavaa on myös se, miten opiskelijan köyhyyskertomus kerrotaan lähes aina suhteessa unelmiin. Unelmista kiinni pitäminen näyttäytyy köyhyyskertomuksissa sellaisena oljenkortena, johon kirjoittajat tarttuvat eivätkä halua päästää irti.

6.2.2 Kertomus turvaverkkojen pettämisestä

Kertomus köyhyydestä on samalla kertomus turvaverkoista, niiden puutteesta tai niiden pettämisestä. Nuorten aikuisten köyhyyskertomuksia tarkastelemalla voidaan nähdä, että heidän elämässään merkittäviksi nousevat sekä luonnolliset sosiaaliset verkostot että yhteiskunnalliset turvaverkot. Kertomusten rakennetta tarkasteltaessa huomaa sen, miten kirjoittajista useat viittaavat omaan lapsuuteensa ja vanhempiensa elämäntapaan ja taloudelliseen tilanteeseen köyhyyttä selittäessään (ks. myös Mikkonen 2012, 7–19). Vanhempien tuki onkin useimmiten toistuva asia sosiaalisten verkostojen kuvaamisessa ja omasta lapsuuden perheestä kertominen on monelle kirjoittajalle luonteva tapa aloittaa oma köyhyyskertomus. Tämä näkyy kirjoituksissa sellaisina ilmauksina, kuten *olemme perheeni kanssa olleet koko elämämme köyhiä tai olen kotoisin perheestä, jossa rahaa ei koskaan ollut liikaa*. Kirjoittajat kertovat esimerkiksi vanhempiensa päihdeongelmista, velkaantumisista ja laman aikana menetetyistä työpaikoista. Kertomus köyhyydestä kerrotaan siis sukupolvet ylittävänä kertomuksena, jossa oma elämä nähdään osana tapahtumaketjua, joka on saanut alkunsa jo ehkä ennen omaa syntymää. Tämä on mielenkiintoista siitä näkökulmasta katsottuna, että tutkimuksen kohderyhmä edustaa kuitenkin sellaista sukupolvea, joka on ollut vapaa perinteisistä luokkajaotteluista ja joilla on ollut esimerkiksi mahdollisuus kouluttautua vanhempien taloudellisesta asemasta riippumatta. Oma lapsuudenperhe näyttäytyy kertomuksissa kuitenkin sellaisena perustana, johon peilaten arvioidaan omia mahdollisuuksia päästä tiettyyn asemaan elämässä.

Olenaisinta vanhempien muodostaman turvaverkon puuttumisessa ei kuitenkaan kirjoitusten perusteella näytä olevan taloudellisen tuen puute vaan se, että köyhyys on näkynyt kirjoittajien elämässä myös henkisen tuen puutteena. Taloudellinen köyhyys itsessään ei välttämättä tarkoita huonoja lähtökohtia elämälle, mutta se yhdistettynä rakkauden, huolenpidon ja kannustuksen puutteeseen jäsentyy monessa kirjoituksessa myös omaan köyhyyteen vaikuttaneeksi syyksi. Oman perheen luomaa turvaverkkoa verrataan kertomuksissa usein ikätovereiden perheisiin, jotka ovat tarjonneet apua esimerkiksi yllättäviin hankintoihin, muuttoon tai tukeneet taloudellisesti opiskeluissa.

Kaikki ne hyväkkäät, joiden vanhemmat on pitäny huolta ja auttanu, koko elämän, ne antaa leivän, silloin toisen ja tällöin toisen. Joku ompelee ehkä verhotki, ehkä äiti. (Nainen 22v.)

Vanhempien tuki aikuisille lapsille nähdään jonkinlaisena normina, josta paitsi jääminen tarkoittaa suurempia omia ponnisteluja. Suomalaisten nuorten itsenäistyessä lapsuudenkodistaan suhteellisen varhain (Nikander 2009, 2) taloudellinen riippuvuus omista vanhemmista kuitenkin jatkuu melko pitkään (Esim. Haapala 2003, 80–82). Oletettavaa on, että taloudellisen tuen lisäksi monet saavat tukea myös käytännön asioiden hoidossa. Esimerkissä kuvataan hyvin sitä, miten vanhemmilta saatu tuki ei ehkä tarkoita suuria rahallisia panostuksia vaan olennaisempaa on se, että voi turvata pienissä asioissa kerta toisensa jälkeen omiin vanhempiinsa. Tällaisen tuen puuttuminen muistuttaa kokijaa jatkuvasti tilanteissa, joissa näkee esimerkiksi lähipiirissään ihmisiä, jotka voivat turvautua omien vanhempiensa apuun. Tämän vuoksi vanhempien luoman turvaverkon puuttuminen usein syventää kokemusta köyhyydestä.

Toisaalta on myös huomattava, että kaikissa nuorten aikuisten köyhyyskertomuksissa ei mainita omaa lapsuudenkotiä tai omia vanhempia ollenkaan. Itsenäistymiseen kuuluu etäisyyden ottaminen vanhempiin ja monille kirjoittajille omillaan pärjääminen on ehkä itsestään selvääkin. Tietty itsenäisyyden ihanne näkyi kertomuksissa toisaalta suhteessa vanhempiin, mutta myös yhteiskunnan tukiiin. Nuorille aikuisille oman rahan ansaitseminen ja ilman yhteiskunnan tukia pärjääminen olivat kirjoituksissa sellaisia ihanteita, joihin haluttiin pyrkiä. Yhteiskunnan turvaverkkoihin liittyvien kokemusten kuvaaminen oli kertomuksissa yleinen tapa rakentaa omaa köyhyyskertomusta. Nuorten aikuisten kokemukset yhteiskunnan turvaverkostoista olivat kirjoituksissa moninaisia ja niiden peittäminen liittyvät köyhyyskokemukset tulivat esille elämän muutoskohdissa. Sosiaaliturvajärjestelmä näyttäytyi kankeana sellaisissa elämän muutoskohdissa, joissa sitä olisi tarvittu eniten. Myös Roivaisen (2011, 29–30) tutkimien yksinhuoltajanaisten

haastatteluissa tuli esille se, miten kokemukset viranomaisista ja palvelujärjestelmistä olivat pääsääntöisesti kielteisiä ja kriittisiä. Erityisesti kritiikkiä saivat tukien pieneneminen elämän muutoskohdissa, minkä vuoksi haastatellut eivät kokeneet työn vastaanottamista kannattavana (mt., 30).

Nyt opiskelemme molemmat parempaa tulevaisuutta varten. Minä saan opintotukea ja -lainaa. Mieheni ei enää saa, koska lainamahdollisuus kului ylempään korkeakoulututkintoon. Hänellä ei ole mitään tuloja. Haimme sosiaalivirastosta toimeentulotukea, mutta siellä mieheni käskettiin lopettaa opiskelu ja ilmoittautua työttömäksi. Sitä työttömyyttä on kyllä jo kokeiltu. Siitä ei seuraa mitään hyvää! (Nainen 30v.)

Esimerkissä kirjoittaja kuvaa omaa tilannettaan, johon he ovat puolisonsa kanssa päätyneet sairastumisien, pitkien työttömyysjaksojen ja uudelleen kouluttautumisen seurauksena. Kertomus köyhyydestä kerrotaan tässä sellaisena tapahtumien sarjana, jossa turvaverkko on pettänyt enemmän kuin yhden kerran ja ei pysty enää vastaamaan pariskunnan nykyiseen elämäntilanteeseen. Kirjoituksien rakennetta tarkastellessa huomio kiinnittyykin siihen, miten elämäntilanteiden monimutkaistuessa kokemukset yhteiskunnan turvaverkoista muuttuvat negatiivisemmiksi. Näitä tilanteita ovat juuri lastensaanti, parisuhteen päätyminen, yksinhuoltajaksi jääminen, sairastuminen tai työttömäksi jääminen. Esimerkiksi lastensaanti nousi esille sellaisena tekijänä, joka näkyi kirjoituksissa köyhyyttä lisäävänä tekijänä silloin kun lapsi hankittiin esimerkiksi opiskeluaikana, tai jos lastenhankintaa ei laskelmoitu taloudellisen tilanteen kannalta suotuisalle ajanjaksolle.

Onko Ahdinko sitä, kun ei ole varaa lentää etelään? Sitäkö, kun koti löytyy vuokratalosta? Vai sitä, kun viikon ruokabudjetti jää alle 20 euron? Onko ahdinko sitä, että rahaa on vähän? Vai tuleeko ahdinko käsi kädessä varattomuuden lieveilmiöiden kanssa? Minulle ahdinko on työttömyyden tuomaa turhautumista, masennusta, päihderiippuvuutta ja väkivaltaa. Pelkkä rahattomuus ei taivastani pimennä. (Nainen 29v.)

Esimerkissä kirjoittaja kuvaa osuvasti sitä, mitkä asiat hänen elämässään aiheuttavat köyhyyden tai *ahdingon*, kuten hän tilannettaan kuvaa. Materiaaliset seikat tai tietty normina pidetty elämäntyyli etelänmatkoineen eivät ole kirjoittajalle olennaisia vaan köyhyyden lieveilmiöt, joita hän luettelee tekstissään. Muiden kirjoitusten perusteella myös esimerkiksi yksinäisyys, häpeä ja ulkopuolisuuden tunne ovat näitä lieveilmiöitä, jotka yhdistettynä rahanpuutteeseen johtavat köyhyyteen. Turvaverkoilla, niiden toimimattomuudella tai puuttumisella on tässä prosessissa

olennainen merkitys, sillä ne eivät ole pystyneet torjumaan sosiaalisten ongelmien kasautumista. Esimerkissä voidaan nähdä sekä sosiaalisten verkostojen että yhteiskunnan turvaverkkojen vaikutus yksilön elämäntilanteeseen.

Naisten kirjoituksissa yksinhuoltajuus ja puolison puuttuminen nousevat köyhyyttä selittäväksi tekijäksi, mikä kertoo myös siitä miten tärkeän turvaverkon parisuhde luo yksilön elämään (ks. myös Roivainen 2011). Oletettavaa on, että parisuhde edustaa tärkeää turvaverkkoa myös miehille, mutta aineistossa naisten kertomuksissa kertomusta köyhyydestä rakennettiin enemmän suhteessa puolison tilanteeseen tai puolison puuttumiseen. Erityisesti puolison työttömyys tai parisuhteen päätyminen ja yksinhuoltajuus olivat tekijöitä, joiden kautta kirjoittajat kertoivat omaa köyhyyttään.

Tässä luvussa on käyty läpi kirjoitusten perusteella kokemuksia nuorten aikuisten turvaverkoista ja niihin liittyvistä köyhyyskokemuksista. Kirjoituksissa suhde omiin vanhempiin ja lapsuuden perheeseen oli yleinen tapa selittää omaa köyhyyttään ja rakentaa omaa köyhyyskertomusta. Tämä näkyi siten, että omasta perhetaustasta kertominen nähtiin luonnollisena tapana esimerkiksi aloittaa köyhyyskertomus. Lisäksi tämänhetkinen suhde vanhempiin nousi monissa kirjoituksissa esille ja kokemus vanhemmilta saatavan taloudellisen ja henkisen tuen puutteesta näyttäytyi tekijänä, joka erotti kirjoittajan erityisesti omista ikätovereista. Naisten kertomuksissa myös parisuhteeseen liittyvien tapahtumien ja muutosten kautta selitettiin omaa köyhyyttä. Parisuhde näyttäytyi kertomuksissa merkittävänä turvaverkkona, minkä vuoksi parisuhteen päättymisen tai yksinhuoltajaksi jäämisen kokemukset olivat merkittäviä köyhyyttä selittäviä tekijöitä nuorten aikuisten kertomuksissa. Kirjoituksissa yhteiskunnan turvaverkkoihin liittyvät kokemukset olivat pääsääntöisesti kielteisiä ja omaa kertomusta köyhyydestä rakennettiin suhteessa eri palvelujärjestelmissä asiointeihin. Tämä näkyi kirjoituksissa niin, että tukien hakemiseen ja erityisesti epäämiseen tai tukien viivästymiseen liittyvät kokemukset kerrottiin usein hyvin yksityiskohtaisesti. Yksittäisellä tapahtumalla saattoi olla yksilön elämän kannalta pitkään vaikuttavia seurauksia. Nuoret aikuiset ottivat kirjoituksissaan kantaa myös yhteiskunnallisesti ja pohtivat järjestelmän kykyä huolehtia kansalaisista yleisemmälläkin tasolla.

6.3 Kertomus yrittämisestä ja epäonnistumisesta

Kun huomion kiinnittää nuorten aikuisten köyhyyskertomusten rakenteeseen, huomaa sen miten köyhyyskertomukset kerrotaan pääsääntöisesti loogisessa järjestyksessä, jossa tietyt tapahtumat ovat johtaneet nykyiseen elämäntilanteeseen ja köyhyyteen. Samalla kertomuksissa käydään hyvin paljon tietynlaista vuoropuhelua sen suhteen, miten paljon yksilö voi omilla valinnoilla vaikuttaa elämänsä kulkuaan ja minkälaisia reunaehtoja rakenteelliset tekijät luovat yksilön elämään. Köyhyyskertomusten juonirakenteisiin syventyessä yksi teema toistuu kuitenkin lähes jokaisessa kirjoituksessa jollain tavalla. Kertomus köyhyydestä kerrotaan nimittäin hyvin usein yrittämisen ja epäonnistumisen kautta ja kirjoittajat kuvaavat hyvin yksityiskohtaisestikin sellaisia tapahtumia, jotka ovat johtaneet oman elämäntilanteen vaikeutumiseen. Etäisyyden päästä kirjoittajat kuvaavat heidän mielestään merkityksellisimmät tapahtumat ja asiat menneisyydestä ja kuvaavat menneisyyden tapahtumat nykyhetkestä käsin tulkittuina (ks. esim. Kujala 2007, 27). Tietyn tapahtuman hetkellä kirjoittaja ei ole voinut ennustaa sen merkitystä elämänsä kulkua kannalta, mutta jälkikäteen tapahtumat merkityksellistetään osaksi yksilön köyhyyskertomusta ja tapahtumat selitetään täten köyhyyteen vaikuttavina tekijöinä.

Tämän luvun teemaan syventyessäni kävin aineiston läpi niin, että poimin jokaisesta kertomuksesta ne kohdat, joissa kirjoittaja kuvasi yrittämisen tai epäonnistumisen kokemuksiaan. Tein toisin sanoen kertomuksista sellaiset tiivistykset, joihin kokosin kertomuksen muutoskohdat ja muutamalla sanalla kuvattuna lukijan esittämät selitykset köyhyydelle. Lukiessa pyrin erityisesti kiinnittämään huomiota kohtiin, joissa kertomuksen suunta muuttuu esimerkiksi positiivisesta negatiiviseen suuntaan tai päinvastoin. Tiivistysten kautta oli helpompi kiinnittää huomiota niihin kertomuksen juonirakenteisiin ja selittämisen tapoihin, jotka toistuivat kertomuksissa. Tätä kautta pyrin tarkastelemaan syvällisemmin, minkälaiset elämäntapahtumat kirjoittajat kokivat omaan köyhyyteensä ensisijaisesti johtaneina ja minkälaisen kertomuksen kulun kautta he selittivät omaa köyhyyttään.

Nuorten aikuisten köyhyyskertomuksiin syventyessä tulee huomanneeksi sen, miten suuri määrä kertomuksiin usein sisältyy erilaisia tapahtumia. Jos kertomuksiin ei olisi liitetty kirjoittajan ikää, voisi tapahtumien ja kokemusten määrän perusteella suuressa osassa kirjoituksista päätellä kirjoittajan olevan ehkä vanhempikin. Köyhyyskertomuksista toisin sanoen välittyy se, miten paljon köyhyys on muokannut yksilön elämää ja sen kulkua. Köyhyyteen liittyvät ilmiöt, kuten sairastumiset, sosiaaliturvan varaan joutuminen ja työnhakuun liittyvät asiat tuovat itsessään

mukanaan paljon kokemuksia. Kirjoitusten aikajänne sen sijaan ulottuu pääsääntöisesti lapsuudesta nykyhetkeen. Oman perhetaustan käsittely on monille luonteva tapa aloittaa oma köyhyyskertomus, mikä kertoo siitä, että kirjoittajat jäsentävät omaan köyhyyteensä vaikuttaneita tekijöitä sekä kauempana menneessä tapahtuneiden että aikuisiässä tapahtuneiden asioiden kautta. Kirjoitukset jakautuvat rakenteellisesti usein siten, että niistä on erotettavissa lapsuus ja aikuisuus. Lapsuus kuvataan oman perhetaustan kautta ja pohditaan sen merkitystä nykytilanteeseen. Aikuisuus taas kuvataan enemmän esimerkiksi omien valintojen tai vastoinkäymisten kautta, jolloin kirjoittaja pohtii omaa vaikutustaan köyhyyteensä. Tässä luvussa keskitytään enemmän aikuisuudessa tapahtuneisiin asioihin köyhyyden selittäjinä.

Nuorten aikuisten köyhyyskertomuksissa köyhyyden selittämiseen liittyy paljon omien valintojen pohdintaa, katumusta ja puolustelua. Osa kirjoittajien kuvaamista köyhyyteen johtaneista valinnoista on ollut tietoisia, osa taas sellaisia, joiden seurauksia ei tekohetkellä ole osannut aavistaa. Tietoisia valintoja ovat esimerkiksi valinta jäädä kotiin hoitamaan lapsia, opiskelun aloittaminen tai valinta tehdä taloudellisesti kannattamatonta työtä. Kertomus köyhyydestä kerrotaan siten, että jokin valinta on tietyllä tavalla käynnistänyt tapahtumien ketjun, joka on johtanut aina uusiin tapahtumiin ja köyhyyteen. Ne valinnat, joiden seurauksia ei tekohetkellä ole osattu aavistaa, tulevat useimmiten esille silloin, kun kirjoittaja pohtii asioita, joita olisi pitänyt tehdä toisin. Monesti omien valintojen esille tuomiseen liittyykin epäonnistumisen tunteita ja itsesyytöstä, kun kirjoittaja pohtii omaa syyllisyyttään tapahtumiin. Tavallista on kuitenkin myös se, että vääristä valinnoista ei jakseta loputtomasti syyllistää itseä, koska tekohetkellä tietyn ratkaisun tekeminen on voinut tuntua ainoalta oikealta tavalta toimia. Useat niin sanotut väärät valinnat liittyvät puolison, koulutuksen tai työpaikan valintaan. Omien valintojen vaikutus toisin sanoen tunnustetaan, mutta valintojen tekohetkellä ei aina ole ollut selvää, että valinnan seurauksena on köyhyys.

Kirjoituksissa on havaittavissa kahdenlaista tapaa selittää omaa elämäntilannetta suhteessa köyhyyteen. Yleisempi tapa on kertoa, miten jokin asia yksilön elämässä on saanut aikaan tapahtumien ketjun, jonka jokaisessa vaiheessa yksilön elämäntilanne on mennyt aina vaikeampaan suuntaan. Tapahtumaketjut saavat usein alkunsa jostain yksilön valinnasta, joka on voinut olla esimerkiksi opiskelujen aloittaminen, perheen perustaminen, toiselle paikkakunnalle muuttaminen tai muu nuoren aikuisen itsenäistymiseen liittyvä tapahtuma. Kertomustyypissä usein esimerkiksi pienituloisuus, suuret elinkustannukset tai työllistymiseen liittyvät vaikeudet ovat ensimmäisiä vastoinkäymisiä ja useamman vaikeuden kasaantuminen vaikeuttaa yksilön elämäntilannetta niin,

että hänelle syntyy kokemus köyhyydestä. Kertomuksen kuluessa yksilö kertoo omista pyrkimyksistään päästä tilanteestaan parempaan suuntaan ja uusista vastoinkäymisistä, jotka estävät yksilön pyrkimykset. Toisin sanoen kertomus rakentuu suhteessa yrittämiseen ja epäonnistumiseen.

Olin yksin, eikä minulla ollut asuntoa. Jouduin asumaan kaverini luona kolme kuukautta, kunnes löysin asunnon. Puoleen vuoteen en voinut käydä kotona ja ainoat tavarat, joita minulla oli muuttaessani, olivat vaatteeni. Kotoa en saanut viedä mitään. Ystäväystyyn yhden pojan kanssa ja seurustelin hänen kanssaan kuukauden, jonka aikana hän hankki minulle sängyn ja tv-pöydän. Opiskelin edelleen ammattikorkeakoulussa, ja saamani opintotuki ei riittänyt mihinkään, kun piti kustantaa kaikki itse, kirjat, ruoka, vuokra ja muut laskut. (Nainen 26v.)

Yllä olevan aineistoesimerkin kirjoittaja on joutunut muuttamaan lapsuudenkodistaan vanhempien kanssa syntyneiden ristiriitojen vuoksi ja tässä sitaatissa hän kuvaa niitä vaikeuksia, joita lapsuudenkodista muutto aiheutti hänen elämässään. Esimerkissä näkyy rakennetta, jossa yksittäinen asia on saanut aikaan tapahtumien ketjun, jonka jälkeen kirjoittaja yrittämisen ja epäonnistumisen kautta pyrkii tilanteessa eteenpäin. Yrittämistä kuvaavat asunnon etsiminen ja löytäminen, tarvittavien tavaroiden hankkiminen ja opiskelujen jatkaminen. Epäonnistumisen kokemuksia taas asunnottomaksi jääminen, vanhempien torjunta ja tukien pienuus suhteessa itse kustannettaviin menoihin. Vastaavanlainen rakenne on löydettävissä useimmissa nuorten aikuisten köyhyyskertomuksista ja usein tämäntyyppinen kaava toistuu myös kertomuksen sisällä useampaan kertaan. Vaikka tämänlainen kertomuskulku keskittyy pääsääntöisesti vaikeuksien kuvaamiseen, on näissäkin kertomustyypeissä havaittavissa paljon positiivisuutta ja uskoa tulevaan. Lähes jokainen kirjoittaja tuo köyhyyskertomuksessaan esille toivon ja uskon siitä, että yrittämällä tulevaisuudesta voi tehdä paremman.

Toinen kirjoituksissa havaittava kertomustyyppi on sellainen, jossa yksilö on vaikeassa tilanteessa kertomuksen alussa ja hän kertoo ne vaiheet elämässään, jotka ovat auttaneet häntä nousemaan vaikeasta tilanteesta. Näille kertomuksille tyypillistä on sukupolvet ylittävä köyhyys ja sellaiset elämäntilanteet, joissa kuvataan suuria ongelmia elämänhallinnassa. Näissä kertomuksissa kirjoittajat kuvaavat esimerkiksi omaa päihdeongelmaa ja rahankäytön kontrollin totaalista menettämistä. Myös lapsuudenperheen vaikeudet, kuten vanhemman kuolema tai vanhempien konkurssi ovat sellaisia asioita, jotka kirjoittajat jäsentävät omaan elämäänsä vaikuttaneena merkittävänä vaikeutena.

Kesällä 2003 jouduin kouriintuntuvasti katsomaan todellisuutta silmiin kun huomasin, että minulla oli velkaa yli kaksikymmentä tuhatta euroa. Kulutusluottoja, pankkilaina, ystäviltä ja sukulaisilta lainattua rahaa. Pääsin nopeasti hoitamaan peliriippuvuuttani erääseen maaseudulla toimivaan yhteisöön, ja vähitellen minussa alkoi kasvaa se siemen, jotka kutsutaan itsensä rakastamiseksi. (Nainen 27v.)

Esimerkissä on kuvattu sellaista muutoskohtaa, jossa kertomuksen suunta selvästi muuttuu. Ennen sitä hetkeä kun kirjoittaja on *joutunut katsomaan todellisuutta silmiin*, hän on kertonut oman elämäntilanteensa vaikeutumisesta ja ongelmien kasautumisesta. Kuntoutuksen kautta kirjoittajan köyhyyskertomuksen suunta muuttuu ja hän aloittaa ongelmiansa selvittämisen. Itse hän kuvaa tilanteen muuttumista oman asenteen muuttumisena kertoessaan, että hänessä *alkoi kasvaa se siemen, jota kutsutaan itsensä rakastamiseksi*. Kertomuksensa lopussa kirjoittaja kertoo siitä, miten hänellä on työpaikka tiedossa ja täten parempi tulevaisuus edessä. Kirjoitus noudattaakin tietynlaisen selviytymistarinan kaavaa, jossa yrittämisen ja omien ponnistelujen kautta vaikeudet väistyvät. Tässä juonirakenteessa on nähtävissä se, miten omaelämäkerroille on yleensäkin tyypillistä kertoa oma tarina vaikeuksista selviytymisen kautta ja miten kertomukset johtavat useimmiten onnelliseen loppuun (ks. esim. Nätkin 1997, 269).

Toisaalta kertomuksien rakennetta tarkastellessa yrittämisen ja epäonnistumisen teeman kautta huomaa, että monien elämässä köyhyys on voinut olla läsnä jo pitkän aikaa, mutta jonkin tapahtuman seurauksena köyhyys syvenee entisestään, jolloin se vasta toden teolla alkaa hallita elämää ja sen kaikkia osa-alueita. Köyhyys voikin olla tiettyyn rajaan saakka hallittavissa oleva ilmiö, mutta kun raja ylittyy, tulee köyhyydestä elämässä vallitseva ja kaikkeen vaikuttava olotila. Tällöin puhutaan huono-osaisuuden kasautumisesta, jota aineistossa kutsutaan toisinaan niin sanotuksi todelliseksi tai varsinaiseksi köyhyydeksi. Köyhyiden syventymiseen liittyy aineistossa yleensä suuria elämänmuutoksia kuten ero, irtisanominen tai sairastuminen. Toisaalta köyhyiden syventymiseen liittyviä pienempiä tekijöitä mainittiin kirjoituksissa huomattava määrä. Esimerkiksi muutto, kodinkoneen rikkoutuminen tai etuuskien käsittelyn viivästyminen kuvattiin usein sellaisina tapahtumina, jotka tapahtuessaan saattoivat johtaa todella vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen.

Kirjoituksissa näkyy myös se, miten tietynlaisen elämäntavan tavoittelu on voinut johtaa köyhyyteen. Esimerkiksi omaa asuntoa varten otettu laina voi johtaa taloudellisiin vaikeuksiin kun elämäntilanne muuttuu työttömyyden tai sairastumisen seurauksena. Omasta kodista luopuminen on

kuitenkin monille niin vaikea asia, että mieluummin valitaan köyhyys. 1990-luvun alussa alettiinkin puhua niin sanotusta usköyhydestä kun huomattiin, ettei huono-osaisuus aina ollut yhteydessä tulotasoon. (Kuivalainen ym. 2005, 66.) Usköyhyys on usein seurausta esimerkiksi työpaikan menetyksestä tai yhtiön konkurssista, jolloin pienentyneillä tuloilla ei ole enää mahdollista pitää yllä totuttua elintasoa. Nuorten aikuisten kertomuksissa tietyn elintason tavoittelu ja sen ylläpitäminen näyttäytyi sellaisena ihanteena, josta luopuminen oli monelle suuri epäonnistumisen kokemus.

Kuten edellä on kuvattu, kirjoitukset jäsentyvät sellaisina tapahtumien sarjana, jonka seurauksena on ollut köyhyys. Kertomukset köyhyydestä rakentuvat pitkälti suhteessa yrittämiseen ja epäonnistumiseen. Usein yhden kertomuksen sisällä toistuu kaava, jossa yksilö yrittää omien ponnistelujensa kautta päästä eteenpäin elämässä tai kohti parempaa tulotasoa. Epäonnistumisien kokemuksissa tulee erityisesti esille yksilön tapa jäsentää omaa kokemustaan fatalistisen ja rakenteellisen selitysmallin kautta (ks. Feather 1979; Niemelä 2008). Sairastuminen, ero ja lapsen syntymä suunnittelematta ovat esimerkkejä sellaisista tapahtumista, joita kirjoittajat selittävät köyhyyteensä johtaneina fatalistisina syinä. Rakenteellinen selitysmalli näkyy siten, että monet palvelujärjestelmään liittyvät kokemukset ovat kirjoituksissa negatiivisia ja siinä, että kirjoitusten nuorille aikuisille on tyypillistä tarkastella omaa tilannettaan sekä suhteessa omiin valintoihin että rakenteellisiin tekijöihin. Nuorten aikuisten köyhyyskertomukset sisältävätkin paljon kritiikkiä palvelujärjestelmää ja poliittisia päättäjiä kohtaan. Kirjoitusten rakenne noudatti usein selviytymistarinan kaavaa ja pohtiessaan köyhyyteensä johtaneita syitä, nuoret aikuiset pääsääntöisesti uskoivat oman tilanteensa väliaikaisuuteen ja mahdollisuuksiinsa omien ponnistelujensa kautta saavuttaa nykyistä parempi taloudellinen tilanne.

7 YHTEENVETO

Tässä tutkimuksessa on etsitty vastausta sille, miten köyhyyttä kokeneet 18–30 -vuotiaat nuoret aikuiset jäsentävät omaan köyhyyteensä johtaneita syitä. Tutkimus toteutettiin käyttämällä narratiivista analyysia ja temaattisen luennan menetelmää apuna käyttäen. Narratiivisuuden avulla oli mahdollista kiinnittää huomiota erityisesti kirjoittajien yksilöllisiin tapoihin merkityksellistää köyhyyden kokemusta ja tuoda näin esille hyvin erilaisia tapoja jäsentää aihetta. Aineistoksi valituista köyhyyskertomuksista on etsitty sellaisia käsitteitä, kertomisen tapoja ja juonirakenteita, jotka toistuvat kertomuksissa. Kertomuksissa toistuvien juonirakenteiden ja käsitteiden avulla voidaan saada tietoa niistä kulttuurisista jäsenyksistä, jotka kuvaavat yleisemmin nuorten aikuisten tapaa kuvata köyhyyttään. Lähemmän tarkastelun kohteeksi kertomuksista on valittu näkökulma köyhyyden ja normaaliuden määrittelystä, nuoren aikuisen köyhyyskertomuksen erityispiirteet sekä kertomuksista esille noussut teema yrittämisestä ja epäonnistumisesta.

Köyhyyteen ja niin sanottuun tavalliseen elämään liittyvien määritelmien tarkastelu auttoi tuomaan esille nuorten aikuisten näkemyksiä siitä, mistä he kokivat köyhyyden vuoksi jäävänsä ulkopuolelle. Kertomuksissa vahvana normina nousi esille tavallinen perhe-elämä, johon kuuluu oma koti ja hyväpalkkainen turvattu työpaikka. Kertomusten perusteella tämä turvattu ja tavanomainen elämä näyttikin olevan monien unelma. Köyhyyden määrittelyssä nuoret aikuiset erottivat itsensä sellaisista köyhistä, joiden köyhyys oli näkyvää ja totaalista. Omaa köyhyyttä kirjoittajat kuvasivat sen sijaan usein sellaisten tunteiden kautta kuten häpeä, syyllisyys ja epäonnistuminen. Kirjoituksissa oli myös nähtävissä, että köyhyys ei välttämättä tuntunut kirjoittajista niin merkittävältä asialta, mikäli kyse on vain taloudellisesta niukkuudesta. Rahanpuute muuttui nuorten aikuisten kokemuksissa todelliseksi köyhyydeksi vasta kun siihen yhdistyi asumiseen, terveyteen, sosiaalisiin suhteisiin tai vapaa-ajan aktiviteetteihin liittyviä rajoituksia tai puutteita. Täten tutkimukseni tukee esimerkiksi Saaren (2005, 13) huomiota siitä, miten suhteellinen köyhyys vaikuttaa erityisesti ihmisten itsekunnioitukseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Kirjoitusten perusteella köyhyyttä määriteltiin tunteisiin, elämäntapaa ja elintasoon liittyvien ilmauksien kautta.

Opiskelijan köyhyyden erityispiirteenä aineistossa näyttäytyi kirjoittajien tapa selittää opiskelijan köyhyyttä valintana ja ohimenevänä välivaiheena elämässä. Kertomus köyhyydestä rakentui suhteessa tulevaisuuteen ja niihin unelmiin, joita kohti opiskelujen avulla pyrittiin. Kirjoituksissa opiskelun jälkeiseen elämään liittyvät unelmat olivat kuitenkin usein melko tavanomaisia asioita

turvasta työpaikasta, omasta kodista ja perheestä, mikä voikin kertoa köyhyyttä kokeneiden nuorten aikuisten tavasta suhtautua melko käytännöllisesti opiskeluun.

Nuorten aikuisten köyhyyskertomuksissa oli erottavissa kaksi ajallista ulottuvuutta niin, että raja lapsuuden ja aikuisuuden välillä oli löydettävissä varsin monista köyhyyskertomuksista. Kirjoittajat pohtivat sekä lapsuudenperheen lähtökohtien että aikuisuudessa tapahtuneiden asioiden ja valintojen merkitystä omaan taloudelliseen tilanteeseensa. Vanhemmilta saatu taloudellinen ja henkinen tuki tai niiden puute nousivat kirjoituksissa yleiseksi tavaksi selittää omaa köyhyyttä. Oman köyhyyden selittäminen suhteessa turvaverkkoihin kertoi todennäköisesti siitä, miten nuoret toisaalta itsenäistyvät varhain, mutta ovat pitkään riippuvaisia omista vanhemmistaan (ks. Baethge 1989, 33–34). Toisaalta huomion arvoista on myös se, miten turvaverkkojen puuttuminen yhdistettiin enemmän henkisen tuen puutteeseen kuin varsinaiseen taloudelliseen niukkuuteen. Naisten kertomuksissa myös parisuhteen eri vaiheet kulkivat osana köyhyyskertomusta ja parisuhde näyttäytyi olennaisena osana kirjoittajan turvaverkkoa. Yhteiskunnan turvaverkkoihin liittyvät kokemukset olivat sen sijaan pääsääntöisesti kielteisiä ja omaa kertomusta köyhyydestä rakennettiin suhteessa eri palvelujärjestelmissä asiointeihin ja yhteiskunnan tukiverkoston peittämiseen (ks. myös Roivainen 2011, 29–30).

Köyhyyskertomusten juonirakenteita tarkastellessa huomio kiinnittyi kertomuksen rakentumiseen suhteessa yrittämiseen ja epäonnistumiseen. Kertomus köyhyydestä selitettiin sellaisena tapahtumien ketjuna, jossa vuorottelivat yksilön omat ponnistelut ja eri tekijöiden tuottamat vaikeudet yksilön elämässä. Köyhyyden ilmiön moniulotteisuus tuli esille erityisesti tarkastellessa kirjoituksia yrittämisen ja epäonnistumisen teeman kautta. Monet kirjoittajista kuvasivat köyhyyteensä johtaneita tekijöitä niin, että sekä fatalistiset, yksilölliset että rakenteelliset tekijät nousivat selityksissä esille ja usein sekoittuivat kertomuksissa toisiinsa. Omien valintojen seurauksia pohdittiin kirjoituksissa paljon, mutta usein omia valintoja ei nähty ainoana köyhyyteen vaikuttaneena tekijänä. Monilla kirjoituskilpailuun osallistuneilla oli kokemuksia yhteiskunnan tukien väliinpuotoamisesta tai tunne siitä, ettei tukijärjestelmä pystynyt vastaamaan tuen tarpeeseen tietyssä elämäntilanteessa. Nuoret aikuiset toivat kertomuksissaan esille paljon kritiikkiä yhteiskunnan palvelujärjestelmiä ja poliittista päätöksentekoa kohtaan. Tutkielmaa tehdessäni toistuvasti kiinnitin huomioni siihen, miten köyhyys näyttää sitä kokeneiden ihmisten kertomuksissa olevan monen asian ja tapahtuman summa. Yrittämisen ja epäonnistumisen kautta selittäminen muodosti monissa kertomuksissa sellaisen kaavan, joka toistui kirjoituksen sisällä useamman kerran. Samalla kirjoitukset noudattivat kuitenkin selviytymistarinan juonirakennetta,

sillä monet kirjoituksista päättyivät tilanteeseen, jossa parempi elämä oli alkamassa tai ainakin näköpiirissä.

Köyhyyttä kuvailtiin teksteissä usein muiden asioiden kuin rahan puutteen kautta. Köyhyyteen liittyvät lieveilmiöt, kuten yksinäisyys, häpeä, epätoivoisuus ja epätietoisuus tulevasta, ovat usein varsinaista rahanpuutetta vaikeampia asioita kestää ja syventävät köyhyyden kokemusta. Tutkielman tekemiseen oman haasteensa toikin valitun aiheen rajaaminen ja siinä pysyminen. Köyhyys ilmiönä ja käsitteenä yhdistyy niin monella tavalla esimerkiksi syrjäytymisen, hyvinvoinnin ja yhteiskuntaluokan käsitteisiin, minkä vuoksi kirjoitusprosessin aikana omassa mielessä kävin monenlaisia pohdintoja myös aiheen ympäriltä. Erityisesti jäin pohtimaan köyhyyden ilmiötä suhteessa yhteiskuntaluokan käsitteeseen, sillä köyhyys- ja luokkatutkimus nähdään usein toisistaan erillisinä. Yhteiskuntaluokat nähdään jo historiaan jääneenä käsitteenä, jonka avulla harvoin köyhyyttä pyritään selittämään tai ymmärtämään. Sen sijaan sosiaalipoliittinen kirjallisuus esittää köyhyyttä useimmiten seurauksena toimimattomasta sosiaaliturvajärjestelmästä tai seurauksena tietynlaisista poliittisistä päätöksistä. Kuitenkin köyhimmän kansanosan ja keskiluokan kokemusmaailmat ovat eriytyneet toisistaan ja köyhyyden syventyminen on saanut aikaan suomalaisessa yhteiskunnassa uudenlaisia jakoja, joten yhteiskuntaluokan käsitteen tuominen mukaan tähän keskusteluun voisi tuoda uudenlaista näkökulmaa. Eriarvoisuuden tutkiminen ainoastaan köyhyyden, syrjäytymisen ja vakavien sosiaalisten ongelmien kautta voi ehkä jopa kärjistää jakoa menestyjien ja epäonnistujien välillä ja luoda pahimmassa tapauksessa vahvoja ennakkoluuloja ja köyhiä syyllistäviä asenteita.

Tutkimusaineistoni on kerätty ja julkaistu vuonna 2006. Kahdeksan vuoden aikana suomalainen yhteiskunta on ehtinyt muuttua ja tästä syystä olisikin mielenkiintoista nähdä miten vastaavat tarinat kerrottaisiin vuonna 2015. Uskallan arvata, että yleinen arvojen koventuminen yhteiskunnassa ja päättäjien tekemät leikkaukset sosiaaliturvaan näkyisivät selvästi enemmän verrattuna vuoden 2006 köyhyyskokemuksiin. Nuorten aikuisten työmarkkina-asemassakaan ei ole nuorisotakuusta huolimatta tapahtunut muutosta parempaan, sillä lokakuun 2014 lopussa TE-toimistossa työttömänä työnhakijana oli 41 000 alle 24-vuotiasta, mikä oli 5000 suurempi kuin vuoden 2013 lokakuussa (Työvoimatutkimus lokakuu 2014). Voisikin hyvin olla niin, että tyytymättömyys päättäjiin ja yhteiskunnan turvaverkkoon olisi tämän päivän nuorten aikuisten köyhyyskokemuksissa vielä enemmän näkyvissä. Kangas & Ritakallio (2005, 57–58) toteavat köyhyyden olevan nyky-yhteiskunnassa heterogeenisempää kuin aikana, jolloin köyhyys ymmärrettiin pelkästään fyysisen toimintakyvyn rajoituksina ja siitä syystä köyhyyden aste-erojen ja syvyyden tutkiminen nousevat

tärkeiksi olennaiseksi osaksi köyhyystutkimusta. Köyhyyden moniulotteisuuden ja siihen liittyvien aste-erojen ymmärtämisen kannalta kvalitatiivinen, ihmisten kokemusmaailmaa tarkasteleva, tutkimus onkin oivallinen tapa osoittaa epäkohtia ja tuoda mahdollisesti myös uusia ajattelutapoja köyhyystutkimukseen. Yhteiskunnan muuttuessa myös köyhyyden käsitettä ja ilmiötä tulee tarkastella uusista näkökulmista.

LÄHTEET:

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) (2001) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasuutari, Pertti (2009) Snobismista kaikkiruokaisuuteen: musiikkimaku ja koulutustaso. Teoksessa Liikkanen, Mirja (toim.) Suomalainen vapaa-aika: Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 81–100.

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Arajärvi, Pentti (2003) Paremminvointiyhteiskunta. Kunnallisanalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 48.

Baethge, Martin (1989) Individualization as Hope and as Disaster: A Socioeconomic Perspective. Teoksessa Hurrelmann, Klaus & Engel, Uwe (eds.) The Social World of Adolescents: International Perspectives. Berlin: Walter de Gruyter. 25–41.

Beck, Ulrich (1992) Risk Society: Towards a New Modernity. Translated by Mark Ritter. London: Sage.

Blomberg, Helena & Kallio, Johanna & Kroll, Christian (2010) Sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhyyden syistä Pohjoismaissa. Yhteiskuntapolitiikka 75 (6). 589-602.

Burr, Vivien (1995) An Introduction to Social Constructionism. London: Routledge.

Coffey, Amanda & Atkinson, Paul (1996) Making Sense of Qualitative Data. Complementary Research Strategies. Sage.

Elliott, Jane (2005) Using Narrative in Social Research: Qualitative and Quantitative Approaches. London: Sage.

Erola, Jani & Moisio, Pasi (2004) Rakennemuutos ja sosiaalinen liikkuvuus Suomessa. Teoksessa Kantola, Ismo & Koskinen, Keijo & Räsänen, Pekka (toim.) Sosiologisia karttalehtiä. Tampere: Vastapaino. 117–136.
79

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Feather, Norman (1974) Explanations of Poverty in Australian and American Samples. Australian Journal of Psychology 26 (3), 199-216.

Galland, Olivier (1995a) What is Youth? Teoksessa Cavalli, Alessandro & Galland, Olivier (eds.) Youth in Europe. New York: Pinter.

Gibbs, Graham R. (2007) Analyzing Qualitative Data. Los Angeles: Sage.

Haapala, Pertti (2003) Nuoriso numeroina. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.) Nuoruuden vuosisata. Helsinki: Nuorisotutkimusseuran Julkaisuja 32.

Heikkinen, Hannu L.T. (2001) Narratiivinen tutkimus: todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 116–132.

Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.) (2006) Vääräkirja. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Helne, Tuula (2003) Sosiaalipolitiikan perusteet. Teoksessa Helne, Tuula & Julkunen, Raija & Kajanoja, Jouko & Laitinen-Kuikka, Sini & Silvasti, Sini & Simpura, Jussi: Sosiaalinen politiikka. Helsinki: WSOY.

Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki: Stakes.

Helve, Helena (1996) ”Ystävämme kettu” ja uusi maailmankuva. Teoksessa Suurpää, Leena & Aaltojärvi, Pia (toim.) Näin nuoret: Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta: Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen, Matti (2006) Kerronnallinen tutkimus. <http://www.hyvarinen.info>. Viitattu 13.7.2010.

Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 189–222.

Hyvärinen, Matti (2004) Johdatus narratiiviseen tutkimukseen. Sosiologia 41 (3), 242–246.

Hyvärinen, Matti & Peltonen, Eeva & Vilkkö, Anni (toim.) (1998) Liikkuvat erot: Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.

Hänninen, Jera & Hänninen, Jere (2008) Kallis köyhyys. Helsinki: WSOY.

Hänninen, Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Vastapaino.

Isola, Anna-Maria & Larivaara, Meri & Mikkonen, Juha (toim.) (2007) Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Avain.

Julkunen, Raija (2006) Kuka Vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.

Kaasila, Raimo (2008) Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa Kaasila, Raimo & Rajala, Raimo & Nurmi, Kari E. (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 41-66.

Kallio, Merja (2004) Mitä köyhyys on? Köyhyyden kulttuurisista jäsennyksistä subjektiivisiin merkityksiin. Helsinki: Tilastokeskus.

- Kallio, Merja** (2003) Subjekttiivinen Köyhyys- Ongelmallinen aihealue. Hyvinvointikatsaus 1/2003, 39-41. http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/surlab1_2003.pdf. Viitattu 3.12.2014.
- Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti** (2005) Köyhyiden teoria ja käytäntö. Teoksessa Saari, Juho(toim.) Köyhyyspolitiikka: Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. 28- 62.
- Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti** (toim.) (1996) Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Kauppinen, Timo M. & Karvonen, Sakari** (2008) Nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmat. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes. 76–94.
- Kolbe, Laura** (2010) Esipuhe: Luokat, myytit ja suuri kansallinen kertomus. Teoksessa Erola, Jani (toim.) Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 5–9.
- Kroger, Jane** (2007) Identity Development: Adolescence Through Adulthood. California: Sage.
- Kuivalainen, Susan & Airio, Ilpo & Hiilamo, Heikki & Niemelä, Mikko** (2005) Suomalainen köyhyyspolitiikka. Teoksessa Saari, Juho(toim.) Köyhyyspolitiikka: Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. 63- 120.
- Kujala, Tiina** (2007) Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen, Eija & Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press. 13–39.
- Melin, Harri** (2009) Luokat ja työ. Teoksessa Blom, Raimo & Hautaniemi, Ari (toim.) Työelämä muuttuu, jostaako hyvinvointi? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 56–77.
- Mikkonen, Juha** (2012) Syrjäytyä vai selviytyä? Nuorten pienituloisuuden syitä, seurauksia ja arjen selviytymiskeinoja. Helsinki: EAPN-Finland. http://www.koyhyyskirjoitukset.org/syrjaytya_vai_selviytya.pdf. Viitattu 3.12.2014.
- Moisio, Pasi** (2010) Tuloerojen, köyhyiden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveysturvan ja hyvinvoinnin laitos. 180-196.
- Myllyniemi, Sami & Gissler, Mika & Puhakka, Tiina** (2005) Kuluttava nuoruus tilastoina. Teoksessa Autio, Minna & Paju, Petri (toim.) Kuluttava nuoruus. Helsinki: Stakes. 14-53.
- Niemelä, Mikko** (2010) Kelan etuuskäsittelijöiden näkemykset köyhyiden syistä. Janus 8 (4). 337-354.
- Niemelä, Mikko** (2008) Perceptions of the Causes of Poverty in Finland. Acta Sociologica 53 (1), 23-40.
- Nieminen, Armas** (1955) Mitä on sosiaalipolitiikka? Porvoo: WSOY.

- Nikander, Timo** (2009) Nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempina. Hyvinvointikatsaus 1/2009. Tilastokeskus http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_004.html?s=0. Viitattu 4.12.2009.
- Nätkin, Ritva** (1997) Kampailu suomalaisesta äitiydestä. Helsinki: Gaudeamus.
- Paananen, Soili** (2008) Saksalainen elämäkertametodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa Kaasila, Raimo & Rajala, Raimo & Nurmi, Kari E. (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 19–39.
- Penttilä, Irmeli & Kangas, Olli & Nordberg, Leif & Ritakallio, Veli-Matti** (2003) Suomalainen köyhyys 1990-luvun lopulla - väliaikaista vai pysyvää?. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2003:7.
- Piirainen, Timo & Saari, Juho** (toim.) (2002) Yhteiskunnalliset jaot: 1990-luvun perintö. Helsinki: Yliopistokustannus University Press Finland.
- Riessman, Catherine Kohler** (2008) Narrative Methods for the Human Sciences. London: Sage.
- Riessman, Catherine Kohler** (1993) Narrative Analysis. Qualitative Research Methods Series 30. California: Sage.
- Riihelä, Marja & Sullström, Risto & Tuomala, Matti** (2007) Economic Poverty in Finland 1971 -2004. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/k418.pdf. Viitattu 4.5.2009.
- Roivainen, Irene & Heinonen, Jari & Ylinen, Satu** (2011) Köyhä byrokratian rattaissa. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Roos, J.P** (1987) Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Saari, Juho** (2005) Köyhyyspolitiikka. Teoksessa Saari, Juho(toim.) Köyhyyspolitiikka: Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. 7–27.
- Squire, Corinne** (2008) Experience-centred and Culturally-oriented Approaches to Narrative. Teoksessa Andrews, Molly & Squire, Corinne & Tamboukou, Maria (eds.) Doing Narrative Research. California: Sage. 41–63.
- Stark, Eija** (2011) Köyhyyden perintö: Tutkimus kulttuurisen tiedon sisällöistä ja jatkuvuuksista suomalaisissa elämäkerta- ja sananlaskuaineistoissa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Toimeentulotuen vuositilasto 2012** (2012) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/tilastot/tilastot-aiheittain/aikuisten-sosiaalipalvelut/toimeentulotuki/toimeentulotuki>. Viitattu 7.12.2014.
- Townsend, Peter** (1993) The International Analysis of Poverty. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Townsend, Peter** (1979) Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living. Harmondsworth: Penguin.

Tulonjakotilasto 2012 (2012) Pienituloisten määrä väheni vuonna 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjt/2012/01/tjt_2012_01_2013-12-20_tie_001_fi.html. Viitattu 7.12.2014.

Tulonjakotilasto 2007 (2007) Pienituloisia 708 000 vuonna 2007. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjt/2007/01/tjt_2007_01_2009-01-19_tie_001_fi.html Päivitetty 19.1.2009. Viitattu 11.5.2009.

Työvoimatutkimus lokakuu 2014 (2014) Lokakuun työttömyysaste 8,3 prosenttia. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2014/10/tyti_2014_10_2014-11-25_tie_001_fi.html. Viitattu 14.12.2014.

Vilkko, Anni (1997) Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 663.

Väestön koulutus rakenne 2013 (2013) Viime vuonna 35–39-vuotiaat koulutetuimpia. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vkour/2012/vkour_2012_2013-12-04_tie_001_fi.html Viitattu: 24.9.2014.

Yeung, Anne Birgitta & Saari, Juho & Lagerspetz, Eerik (2007) Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Saari, Juho & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 9–30.

LIITE 1.

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu

"Pienituloinen, työtön, eläkeläinen, velallinen, yksinhuoltaja, opiskelija... ja köyhä?"

Tiede, taide ja köyhä kansa ry järjestää kirjoituskilpailun, jonka aiheena on köyhyys arjessa. Keräämme tavallisten ihmisten omia kokemuksia siitä, minkälaista on olla köyhä nyky-Suomessa. Kirjoituskilpailun tavoite on kiinnittää huomiota Suomen köyhiin ja lisätä ymmärrystä suomalaisesta köyhyydestä. Osa kirjoituksista julkaistaan verkkokirjana ja mahdollisesti myös painetussa muodossa.

Palkitsemme parhaat kirjoitukset:

1. palkinto 500 €
2. palkinto 300 €
3. palkinto 100 €

Toivomme, että kirjoitat vapaamuotoisesti siitä, miten köyhyys tuli elämääsi ja mitä keinoja käytät pärjätäksesi arjessa. Voit kirjoittaa niin kuin kertoisit elämästäsi läheiselle ystävälle. Tärkeää on, että on kyse omista kokemuksistasi ja että kerrot, mihin ajankohtaan kokemuksesi suunnilleen sijoittuvat. Kirjoituksesi voi olla tyyliiltään omaelämäkerrallinen tarina, essee, runo tai novelli. Emme halua rajoittaa luovuuttasi. Pienet ja lyhyetkin kirjoitukset ovat arvokkaita.

Kirjoitusohjeet

- Kirjoita koneella tai siististi ja selkeästi käsin
- Kirjoita tavallisille A4 arkeille ja vain toiselle puolelle paperia
- Jätä vasempaan reunaan nelisen senttiä tyhjää tilaa
- Kirjoituksen enimmäislaajuus on noin 20 sivua
- Kirjoita alkuun erilliselle sivulle nimesi, ikäsi, osoitteesi ja puhelinnumerosi. Näitä tietoja käytetään vain mahdollista palkinnon luovutusta koskevaa yhteydenottoa varten. Takaamme täyden tietosuojan eikä henkilötietoja luovuteta ulkopuolisille.
- Kirjoituksessa voit esiintyä nimimerkillä tai halutessasi omalla nimelläsi. Jos kirjoitat nimimerkillä lähetä kuitenkin nimesi ja osoitteesi meille vaikkapa erillisessä kirjekuoressa ja viittaa siinä nimimerkkiisi. Näin voimme luovuttaa sinulle mahdollisen palkinnon.
- Voit kirjoittaa myös sähköpostiviestinä. Kirjoita silloin viestin alkuun omat tietosi edellä olevan ohjeen mukaan ja liitä pitkät tekstit liitetiedostoina.
- Kirjoituskilpailuun osallistuminen tarkoittaa myös suostumusta kirjoituksen julkaisemiseen.
- Kilpailutekstejä saatetaan käyttää myös tutkimustarkoituksiin.
- Kirjoituksia ei palauteta, joten ota itse itsellesi kopio.

Lähetä kirjoituksesi 15.9.2006 mennessä osoitteeseen:

Anna-Maria Ruohonen, PL 18, 00014 Helsingin yliopisto

tai sähköpostina: kilpailu@koyhyyskirjoitukset.org

Kirjoituskilpailun tulokset julkaistaan loppuvuonna 2006 kilpailun verkkosivuilla www.koyhyyskirjoitukset.org
Palkinnonsaajiin otetaan henkilökohtaisesti yhteyttä. Palkintolautakuntaan kuuluvat seuraavat Tiede, taide ja köyhä kansa ry:n jäsenet: Meri Larivaara (FM, LL, tutkija / Stakes), Juha Mikkonen (suunnittelija / Elämäntapaliitto) ja Anna-Maria Ruohonen (VTM, tutkija / Helsingin yliopisto).

Kilpailua ovat tukemassa: *Elämäntapaliitto, Ensi- ja turvakotien liitto, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Mielenterveyden Keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti, Suomen setlementtiliitto, Takuu-Säätiö, Isoilta Networks, Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyö, Kustannusosakeyhtiö Avain, Työttömien valtakunnallinen yhteistoimintajärjestö TVY, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto sekä Y-Säätiö.*

Tiede, taide ja köyhä kansa ry:n tarkoituksena on edistää tieteen ja taiteen asemaa yhteiskunnassa, ja saattaa tiede ja taide myös köyhän kansan saataville. Samalla yhdistys pyrkii edistämään sosiaalisen tasavertaisuuden toteutumista Suomessa ja maailmalla.